

На основу члана 12. став 1. тачка 13. Закона о високом образовању („Службени гласник РС”, бр. 88/17, 27/18 – др. закон и 73/18),

Национални савет за високо образовање, на седници одржаној 25. фебруара 2019. године, донео је

ПРАВИЛНИК

о стандардима и поступку за акредитацију студијских програма

"Службени гласник РС", бр. 13 од 28. фебруара 2019, 1 од 11. јануара 2021.

Члан 1.

Овим правилником утврђују се стандарди и поступак акредитације студијских програма.

Стандарди из става 1. овог члана саставни су део овог правилника.

Члан 2.

Поступку акредитације студијских програма (у даљем тексту: акредитација) подлежу све високошколске установе у Републици.

Члан 3.

Поступак акредитације спроводи се на захтев високошколске установе.

У име високошколске установе захтев из става 1. овог члана подноси орган пословођења, по претходно донетој одлуци стручног органа.

Захтев за акредитацију се подноси Националном телу за акредитацију и проверу квалитета у високом образовању (у даљем тексту: Национално акредитационо тело).

Члан 4.

Уз захтев за акредитацију доставља се документација која је сачињена према упутству за припрему документације за акредитацију датог студијског програма.

Члан 5.

Комисија доноси:

1. упутство за припрему документације за акредитацију студијских програма првог и другог нивоа;
2. упутство за припрему документације за акредитацију студијског програма докторских академских студија;
3. упутство рецензентској комисији у за процену испуњености стандарда за акредитацију студијских програма првог и другог нивоа и
4. упутство рецензентској комисији за процену испуњености стандарда за акредитацију студијских програма докторских академских студија.

Упутства из става 1. овог члана објављују се на Интернет страници Националног акредитационог тела.

Члан 6.

Орган пословођења високошколске установе у складу са законом гарантује:

- 1) да су општи акти високошколске установе у складу са законом;
- 2) да је документација за акредитацију студијског програма урађена у складу са стандардима и упутством за припрему документације за акредитацију студијског програма;
- 3) за тачност података у документацији за акредитацију студијских програма.

Члан 7.

Захтев за акредитацију са документацијом се подноси Националном акредитационом телу, чија стручна служба проверава уредност захтева из члана 4. овог правилника.

Када је захтев уредан, Национално акредитационо тело издаје потврду високошколској установи да је поднет уредан захтев.

У случају да захтев није уредан, Национално акредитационо тело доноси закључак којим упућује високошколску установу да допуни захтев потребном документацијом у року од 30 дана од дана достављања закључка високошколској установи.

Уколико високошколска установа не допуни захтев у року из става 3. овог члана, Национално акредитационо тело доноси решење о одбацавању захтева.

Члан 8.

Ради утврђивања чињеница од значаја за доношење одлуке о захтеву за акредитацију, Комисија за акредитацију образује поткомисије у чијем саставу су најмање два члана из одговарајућег образовно-научног односно образовно-уметничког поља.

Поткомисија утврђује предлог за састав рецензентске комисије за акредитацију студијских програма, коју сачињавају:

1. три наставника високошколских установа са листе коју је утврдио Национални савет, а једног од тих наставника предлаже за председника рецензентске комисије;

2. један студент са листе студената коју утврђује Студентска конференција универзитета Србије, односно Студентска конференција академија струковних студија Србије и

3. један стручњак за поједине области из реда послодаваца, професионалних или струковних удружења, тржишта рада, комора, кога предлажу одговарајуће организације.

У случају акредитације студијског програма докторских студија, најмање један рецензент мора бити наставник, научник или уметник запослен на високошколској, односно научној установи из иностранства, који испуњава услове да буде ментор на том студијском програму, у складу са стандардима из члана 12. став 1. тачка 14) Закона.

Чланови поткомисија и рецензентских комисија за акредитацију студијских програма не смеју бити у сукобу интереса, а нарочито уколико су они или њихови блиски сродници у радном односу или било каквом пословном или другом аранжману у вези захтева који се разматра.

Поткомисија упућује предлог из става 2. овог члана Комисији за акредитацију, која коначан предлог доставља директору Националног акредитационог тела.

Директор Националног акредитационог тела именује рецензентску комисију и њеног председника уз претходно изјашњење рецензентата да нису у сукобу интереса. Директор Националног акредитационог тела именује и координатора из стручне службе Националног акредитационог тела.

Одлука о именовану рецензентске комисије за акредитацију студијских програма са наведеним именима председника и чланова комисије објављује се на сајту Националног акредитационог тела.

Чланови рецензентске комисије имају право на накнаду за свој рад, у складу са актом Националног акредитационог тела.

Члан 9.

Рецензентска комисија за акредитацију студијских програма, утврђује чињенице од значаја за доношење одлуке о захтеву за акредитацију и непосредним увидом у рад високошколске установе, а о њеном доласку у високошколску установу координатор доставља обавештење најкасније 15 дана пре планиране посете.

Високошколска установа је дужна да рецензентској комисији за акредитацију студијских програма, обезбеди све тражене податке, слободан приступ и увид у наставни процес и процес управљања, увид у расположиви простор, сусрет са наставницима, студентима, ненаставним особљем, комисијом за самовредновање, алумни организацијом, као и све друго од значаја за процес акредитације.

Члан 10.

Рецензентска комисија у прелиминарном рецензентском извештају у складу са упутством из члана 5. став 1. анализира документацију за акредитацију и оцењује:

- да ли је студијски програм направљен према стандардима за акредитацију;
- који су стандарди испуњени у целини, који делимично, а који нису испуњени;

– које су области деловања високошколске установе у квалитативном смислу задовољавајуће, које су делимично задовољавајуће и које су незадовољавајуће.

На основу анализе и оцене из става 1 овог члана, као и анализе и оцене из става 1. члана 9, рецензентска комисија за акредитацију студијских програма, саставља Извештај и прослеђује га Координатору, који га доставља високошколској установи, која може у року од 15 дана од дана достављања Извештаја да дâ евентуалне примедбе на чињенице наведене у Извештају.

Након истека рока из става 2. овог члана, рецензентска комисија за акредитацију студијских програма саставља коначни Извештај, на српском и сажетак на енглеском језику, који укључује прихваћене примедбе високошколске установе, уколико их има, и оцену квалитета анализираних студијских програма и подноси га поткомисији на разматрање.

Члан 11.

На основу Извештаја рецензентске комисије за акредитацију студијских програма, поткомисија утврђује предлог Одлуке о акредитацији студијског програма и доставља га Комисији за акредитацију у року од 30 дана од дана достављања Извештаја рецензентске комисије за акредитацију студијских програма.

Уз предлог Одлуке о акредитацији студијског програма доставља се Извештај из члана 10. става 3. овог правилника.

Члан 12.

Комисија на првој седници након пријема предлога Одлуке о акредитацији разматра достављени предлог, тражи допунска објашњења рецензентске комисије за акредитацију студијских програма уколико је потребно, након чега доноси одлуку о акредитацији.

Одлука о акредитацији је донета ако за њу гласа више од половине укупног броја чланова Комисије.

У поступку акредитације Национално акредитационо тело:

- 1) издаје уверење о акредитацији студијског програма;
- 2) доноси решење којим се одбија захтев за акредитацију;

Национално акредитационо тело издаје уверење о акредитацији, односно доноси решење којим се одбија захтев за акредитацију, најкасније у року од девет месеци од дана пријема уредног захтева.

Члан 12а*

Уз захтев за акредитацију студијског програма струковних студија, по дуалном моделу студија, акредитована високошколска установа доставља Националном акредитационом телу документацију припремљену у складу са прописаним стандардима и упутствима, а који се односе на класичан модел студија, документацију за Стандард 17. овог правилника, као и Елаборат усвојен од стране стручног органа самосталне високошколске установе.*

Садржину елабората из става 1. овог члана утврђује Национални савет за високо образовање на предлог Националног акредитационог тела.*

По пријему захтева, поткомисија одговарајућег образовно-научног односно образовно-уметничког поља Комисије за акредитацију у року од 15 дана од дана пријема захтева утврђује предлог за састав рецензентске комисије коју чине:*

1. два рецензента из реда наставника високошколских установа са листе коју је утврдио Национални савет, од којих је један предложен за председника рецензентске комисије, *

2. два рецензента из реда стручњака за поједине области из реда послодаваца, професионалних или струковних удружења, тржишта рада, комора, кога предлажу одговарајуће организације и *

3. један студент са листе студената коју утврђује Студентска конференција универзитета Србије, односно Студентска конференција академија и високих школа. *

Одлуку о именовању рецензентске комисије доноси директор Националног акредитационог тела.*

Рецензентска комисија из става 3. овог члана, у року од 30 дана од дана именовања, доставља Комисији за акредитацију извештај са предлогом да донесе или одлуку о акредитацији или о одбијању захтева за акредитацију.*

Комисија за акредитацију одлучује о предлогу извештаја у року од 30 дана од дана пријема предлога.*

У случају одбијања захтева за акредитацију високошколска установа има право жалбе у складу са Законом о високом образовању.*

*Службени гласник РС, број 1/2021

Члан 13.

Против решења којим се одбија захтев за акредитацију студијског програма високошколска установа може поднети жалбу Националном савету за високо образовање (у даљем тексту: Национални савет), преко Националног акредитационог тела, у року од 15 дана од дана пријема решења.

Национални савет именује жалбену комисију у року од 30 дана од дана пријема жалбе на решење из става 1. овог члана.

У жалбену комисију именују се три наставника високошколских установа из одговарајуће области са листе рецензента које је утврдио Национални савет. Рецензент из става 3. овог члана не може бити лице запослено на високошколској установи која је поднела жалбу, лице које је у сукобу интереса нити лице које је учествовало у поступку доношења решења из става 1. овог члана.

Члан 14.

Жалбена комисија у року од 30 дана од дана именована доставља Националном савету извештај и предлог за доношење одлуке о жалби поднетој на решење из става 1. члана 13.

Национални савет у року од 30 дана од достављања предлога жалбене комисије доноси решење којим може одбити жалбу или поништити првостепено решење и вратити Националном акредитационом телу на поновно одлучивање.

Национални савет ће одбацити жалбу кад утврди да је недопуштена, неблаговремена или поднета од неовлашћеног лица.

Национални савет ће одбити жалбу кад утврди да је поступак акредитације правилно спроведен и да је решење донето у складу са законом и овим правилником.

Кад Национални савет утврди да је у поступку акредитације било пропуста, може, уз одговарајуће образложење поништити првостепено решење и вратити Националном акредитационом телу на поновно одлучивање.

Члан 15.

Национално акредитационо тело је дужно да у року од 30 дана од дана пријема решења Националног савета о поништавању првостепеног решења и враћању на поновно одлучивање донесе решење у складу са правним схватањем Националног савета за високо образовање.

Уколико високошколска установа уложи жалбу против поновљеног решења Националног акредитационог тела из става 1. овог члана, Национални савет ће сам, у року од 30 дана од дана пријема жалбе, одлучити о захтеву за акредитацију.

Решење по жалби НСВО доставља националном акредитационом телу које је дужно да га без одлагања достави установи.

Високошколска установа из става 3. овог члана има право да понови захтев за акредитацију по истеку рока од 90 дана од дана доношења коначног решења којим се одбија захтев за акредитацију.

Члан 16.

Овај правилник ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у „Службеном гласнику Републике Србије“.

Председник

Националног савета за високо образовање,

проф. др **Бела Баљинт**, с.р.

СТАНДАРДИ ЗА АКРЕДИТАЦИЈУ СТУДИЈСКИХ ПРОГРАМА ПРВОГ И ДРУГОГ СТЕПЕНА ВИСОКОГ ОБРАЗОВАЊА

Стандард 1: Структура студијског програма

Стандард 2: Сврха студијског програма

Стандард 3: Циљеви студијског програма

Стандард 4: Компетенције дипломираних студената

Стандард 5: Курикулум

Стандард 6: Квалитет, савременост и међународна усаглашеност студијског програма

Стандард 7: Упис студената

Стандард 8: Оцењивање и напредовање студената

Стандард 9: Наставно особље

Стандард 10: Организациона и материјална средства

Стандард 11: Контрола квалитета

Додатни стандарди за студијске програме који се изводе на светском језику, за заједничке студијске програме, за ИМТ програме, за студије на даљину и за студије у јединицама без својства правног лица ван седишта установе

Стандард 12: Студије на светском језику

Стандард 13: Заједнички студијски програм

Стандард 14: ИМТ програм

Стандард 15: Студије на даљину

Стандард 16: Студије у јединици без својства правног лица ван седишта установе

Стандард 17: Студије по дуалном моделу*

*Службени гласник РС, број 1/2021

Стандард 1. Структура студијског програма

Студијски програм садржи елементе утврђене законом (који се детаљно исказују у одговарајућим стандардима)

Упутства за примену стандарда 1:

1.1 Сваки студијски програм мора да има следеће елементе:

- а. назив и циљеви студијског програма;
- б. врста студија и исход процеса учења у складу са законом који утврђује национални оквир квалификација;
- в. стручни, академски, научни односно уметнички назив;
- г. услове за упис на студијски програм;
- ђ. листа обавезних и изборних студијских подручја, односно предмета, са оквирним садржајем;
- е. начин извођења студија и потребно време за извођење појединих врста студија;
- ж. бодовну вредност сваког предмета исказану у складу са европским системом преноса бодова (ЕСПБ);
- з. бодовну вредност завршног рада на основним, специјалистичким и мастер академским студијама, односно докторске дисертације или докторског уметничког пројекта исказана у ЕСПБ бодовима;
- и. предуслови за упис појединих предмета или групе предмета;
- ј. начин избора предмета из других студијских програма;
- к. услове за прелазак са других студијских програма у оквиру истих или сродних области студија;
- л. друга питања од значаја за извођење студијског програма.

1.2. Обим студија се изражава бројем ЕСПБ бодова.

- а. Основне струковне студије имају 180 ЕСПБ бодова.
- б. Специјалистичке струковне студије имају најмање 60 ЕСПБ бодова.
- в. Мастер струковне студије имају најмање 120 ЕСПБ бодова када је претходно оставарен обим првог степена струковних студија од најмање 180 ЕСПБ бодова.
- г. Основне академске студије имају од 180 до 240 ЕСПБ бодова.
- д. Мастер академске студије имају најмање 60 ЕСПБ бодова када је претходно на основним академским студијама остварен обим од 240 ЕСПБ бодова и најмање 120 ЕСПБ бодова када је претходно на основним

академским студијама остварен обим од 180 ЕСПБ бодова.

ђ. Студијски програми академских студија могу се организовати интегрисано у оквиру основних и мастер академских студија.

е. Специјалистичке академске студије имају најмање 60 ЕСПБ бодова када су претходно завршене мастер академске студије.

ж. Докторске студије имају најмање 180 ЕСПБ бодова када је претходно на основним академским и мастер академским студијама остварен обим студија од најмање 300 ЕСПБ бодова.

з. Студијски програми академских студија из медицинских наука могу се организовати интегрисано у оквиру основних и мастер академских студија, са укупним обимом од највише 360 ЕСПБ бодова.

и. Кратки програм студија може се изводити у обиму 30 до 60 ЕСПБ бодова.

ј. Мање измене и допуне студијског програма, за који је високошколска установа добила дозволу за рад, не сматрају се новим студијским програмом и врше се у складу са Законом, члан 52.

Мање измене СП су оне којима се суштински не мења структура студијских програма а којима се обезбеђује квалитетна и несметана реализација студијског програма. На пример: измена појединих наставних јединица; измена литературе; увођење нових изборних предмета; ангажовање нових наставника уколико за тим постоји потреба на годишњем нивоу; избор у виша звања.

Стандард 2. Сврха студијског програма

Студијски програм има јасно дефинисану сврху и улогу у образовном систему, доступну јавности.

Упутства за примену стандарда 2:

2.1 Сврха студијског програма је образовање студената за препознатљиве и јасне професије и занимања. Студијски програм обезбеђује стицање компетенција које су друштвено оправдане и корисне.

2.2 Сврха студијског програма мора бити у складу са основним циљевима високошколске установе на којој се програм изводи.

2.3 Сврха реализације студијског програма мора бити јасно и недвосмислено формулисана.

Стандард 3. Циљеви студијског програма

Студијски програм има јасно дефинисане циљеве.

Упутства за примену стандарда 3:

3.1 Циљеви студијског програма укључују постизање компетенција и академских вештина као и методе за њихово стицање. Циљеви такође могу да укључе развој креативних способности и овладавање специфичним практичним вештинама потребним за обављање професије.

3.2 Циљеви студијског програма су у складу са основним задацима и циљевима високошколске установе на којој се програм изводи.

3.3 Циљеви реализације студијског програма морају да буду јасно и недвосмислено формулисани.

3.4 Циљеви се усклађују са захтевима одређене области и тржишта рада, привредног развоја и дефинисаним квалификацијским оквиром.

Стандард 4. Компетенције дипломираних студената

Савладавањем студијског програма студент стиче опште и предметно-специфичне способности које су у функцији квалитетног обављања стручне, научне и уметничке делатности. Опис квалификације која произилази из студијског програма мора одговарати одређеном нивоу националног оквира квалификација.

Упутства за примену стандарда 4:

4.1 Савладавањем студијског програма студент стиче следеће опште способности:

- анализе, синтезе и предвиђања решења и последица;
- овладавања методима, поступцима и процесима истраживања;
- развоја критичког и самокритичког мишљења и приступа;
- примене знања у пракси;
- развоја комуникационих способности и спретности, као и сарадње са ужим социјалним и међународним окружењем;

– професионалне етичности.

4.2 Савладавањем студијског програма студент стиче следеће предметно-специфичне способности:

- темељно познавање и разумевање дисциплине одговарајуће струке;
- решавања конкретних проблема уз употребу научних метода и поступака;
- повезивања основних знања из различитих области и њихове примене;
- праћења и примене новина у струци;
- развоја вештина и спретности у употреби знања у одговарајућем подручју;
- употребе информационо-комуникационих технологија у овладавању знањима одговарајућег подручја.

4.3 Исходи учења се описују према дескрипторима исхода учења националног оквира квалификација.

Стандард 5. Курикулум

Курикулум студијског програма садржи листу и структуру обавезних и изборних предмета и модула и њихов опис. Основна изборност уметничких студија уграђена је у главни предмет.

Упутства за примену стандарда 5:

5.1 Структура курикулума обухвата распоред предмета и модула по семестрима, триместрима односно блоковима, фонд часова активне наставе и ЕСПБ бодове.

5.2 Они облици наставе чији се обим изражава бројем часова рачунају се као „активна настава“.

5.3 Ради равномерности оптерећења студената број ЕСПБ бодова по семестрима мора бити 30, а по триместрима 20, уз толеранцију од 20%.

5.4 Студијски програм основних студија, мастер студија или интегрисаних студија мора се разликовати од других одговарајућих студијских програма за најмање 35% од укупног броја ЕСПБ бодова, при чему тих 35% чине предмети са активном наставом из скупа стручно-апликативних, научно-стручних, односно уметничких предмета.

5.5 Студијски програм са модулима мора имати заједничке основе у износу од најмање 25% од укупног броја ЕСПБ бодова.

5.6 Опис предмета садржи назив, тип предмета, годину и семестар студија, број ЕСПБ бодова, име наставника, циљ курса са очекиваним исходима, знањима и компетенцијама, предуслове за похађање предмета, садржај предмета, препоручену литературу, методе извођења наставе, начин провере знања и оцењивања и друге податке.

5.7 У структури студијског програма на основним академским студијама, осим за поље уметности, заступљене су следеће групе предмета у односу на укупан број ЕСПБ бодова, и то:

- академско-општеобразовне – око 15%,
- теоријско-методолошке – око 20%,
- научно– односно уметничко-стручне – око 35% и
- стручно-апликативне – око 30%.

5.8 У структури студијског програма на основним струковним студијама, осим за поље уметности, заступљене су следеће групе предмета у односу на укупан број ЕСПБ бодова, и то:

- академско-општеобразовне – око 15%,
- стручне – око 40% и
- стручно-апликативне – око 45%.

5.9 У структури студијског програма на мастер академским студијама, осим за поље уметности, заступљене су следеће групе предмета у односу на укупан број ЕСПБ бодова, и то:

- научно и стручно-апликативне – око 70%,
- општеобразовне и теоријско-методолошке – око 30%.

5.10 У структури студијског програма на мастер струковним студијама, осим за поље уметности, заступљене су следеће групе предмета у односу на укупан број ЕСПБ бодова, и то:

- стручне и стручно-апликативне – око 90% и

– општеобразовне – око 10%.

5.11 У структури студијског програма на специјалистичким академским студијама, осим за поље уметности, заступљене су следеће групе предмета у односу на укупан број ЕСПБ бодова, и то:

- научно и стручно-апликативне – око 70%,
- општеобразовне и теоријско-методолошке – око 30%.

5.12 У структури студијског програма на специјалистичким струковним студијама, осим за поље уметности, заступљене су следеће групе предмета у односу на укупан број ЕСПБ бодова, и то:

- стручне и стручно-апликативне – око 90%,
- општеобразовне – око 10%.

5.13 У структури студијског програма на интегрисаним академским студијама, осим за поље уметности, заступљене су следеће групе предмета у односу на укупан број ЕСПБ бодова, и то:

- научно и стручно-апликативне – око 70%,
- општеобразовне и теоријско-методолошке – око 30%.

5.14 У структури студијског програма, изборни предмети заступљени су са најмање 20%, осим за поље медицине у односу на укупан број ЕСПБ бодова на основним студијама и са најмање 30% у односу на укупан број ЕСПБ бодова на мастер студијама. Листа изборних предмета треба да садржи најмање двоструко већи број предмета у односу на број предмета који се бира.

5.15 Саставни део курикулума студијског програма мастер струковних студија је стручна пракса у трајању од најмање 180 часова, односно 90 часова по години, која се реализује у привредним организацијама или јавним институцијама.

5.16 Завршни рад на мастер струковним студијама је пројект у којем се решава практични проблем.

5.17 Завршни рад је обавезан на свим нивоима студија и свим студијским програмима

5.18 На оба нивоа студија и на свим годинама, активна настава мора бити заступљена са најмање 600 часова годишње или 20 часова недељно, а највише са 900 часова годишње или 30 часова недељно. Од тога:

- на првом нивоу студија, од 600 часова 50% до 60% су предавања, а остало су вежбе и други облици активне наставе,
- на другом нивоу студија, које трају више од једне године, на првој години студија од 600 часова 50% до 60% су предавања, а остало су вежбе и други облици активне наставе,
- на завршној години другог нивоа студија и интегрисаних студија, највише 50% је студијски истраживачки рад, односно примењени истраживачки рад, а остало су предавања, вежбе и други облици активне наставе,
- часови активне наставе на студијском и примењеном истраживачком раду се на другом нивоу студија при прорачуну оптерећења наставника деле са 2.

Природно-математичке науке

У последњој години првог и другог нивоа имају стручну праксу од 90 сати и 3 ЕСПБ бода, а на интегрисаним студијама по 90 сати и по 3 ЕСПБ бода на четвртој и петој години студија.

Техничко-технолошке науке

Саставни део курикулума студијских програма за основне и мастер студије у области техничко-технолошких наука је стручна пракса и практичан рад у трајању од најмање 90 часова, која се реализује у одговарајућим научноистраживачким установама, у организацијама за обављање иновационе активности, у организацијама за пружање инфраструктурне подршке иновационој делатности, у привредним друштвима и јавним установама.

У области биотехничких наука, у подручју пољопривреде и шумарства, студенти током основних студија реализују радну праксу у трајању од најмање 90 часова, производну праксу у трајању од најмање 90 часова и технолошко-организациону праксу у трајању од најмање 90

часова.

Друштвено-хуманистичке науке

У последњој години првог и другог нивоа имају стручну праксу од 90 сати и 3 ЕСПБ бода, а на интегрисаним студијама по 90 сати и по 3 ЕСПБ бода на четвртој и петој години студија.

Медицинске науке

Курикулум студијског програма за академске студије из одговарајућих научних области у оквиру образовног научно-поља медицинских наука мора да садржи обавезне заједничке основе и могућности за специјалне

студијске модуле, уколико је предвиђено да их курикулум садржи. Специјални студијски модули треба да буду из предмета непосредно везаних за медицину, било да су лабораторијски или клинички, биолошки или бихејвиорални, оријентисани на истраживања или дескриптивни. Курикулум студијског програма треба да садржи најмање 10% изборних предмета.

Уметност

У структури студијског програма на основним академским студијама у пољу уметности заступљене су следеће групе предмета у односу на укупан број ЕСПБ бодова, и то:

- уметничке и теоријско-уметничке групе предмета – око 80%, при чему су уметничке групе предмета заступљене са најмање 50%,
- остале групе предмета – око 20%.

У структури студијског програма на основним струковним студијама у пољу уметности заступљене су следеће групе предмета у односу на укупан број ЕСПБ бодова, и то:

- уметничке и теоријско-уметничке групе предмета – око 50%,
- стручно-апликативне групе предмета – око 30%,
- остале групе предмета – око 20%.

У структури студијског програма на мастер академским студијама у пољу уметности заступљене су следеће групе предмета у односу на укупан број ЕСПБ бодова, и то:

- уметничке и теоријско-уметничке групе предмета – око 70%, при чему су уметничке групе предмета заступљене са најмање 50%,
- остале групе предмета – око 30%.

У структури студијског програма на мастер струковним студијама у пољу уметности заступљене су следеће групе предмета у односу на укупан број ЕСПБ бодова, и то:

- уметничке и теоријско-уметничке групе предмета – око 45%,
- стручно-апликативне групе предмета – око 45%,
- остале групе предмета – око 10%.

У структури студијског програма изборни предмети, у односу на укупан број ЕСПБ бодова, заступљени су:

- на основним студијама најмање 20%,
- на мастер студијама најмање 30%,
- на интегрисаним студијама најмање 25%.

Трајање и реализација педагошке праксе

Високошколске установе које реализују педагошке студијске програме морају обезбедити педагошку праксу у II, III и IV години студија од минимум 90 сати годишње. На петој години студија педагошка пракса је 180 сати и 6 ЕСПБ бодова. Педагошке праксе се изводе у педагошким установама.

За високошколске установе које у оквиру студијских програма немају педагошка образовања, а чији би свршени студенти требало да буду наставници стручних предмета у средњим школама, морају, сходно Закону о основама система образовања и васпитања, имати образовање из психолошких, педагошких и методичких дисциплина стечено на високошколској установи у току студија или након дипломирања, од најмање 30 ЕСПБ бодова и 6 ЕСПБ бодова праксе у педагошким установама.

Стандард 6. Квалитет, савременост и међународна усаглашеност студијског програма

Студијски програм је усклађен са савременим светским токовима и стањем струке, науке и уметности у одговарајућем образовно-научном, односно уметничко-образовном пољу и упоредив је са сличним програмима на иностраним високошколским установама, а посебно у оквиру европског образовног простора.

Упутства за примену стандарда 6:

- 6.1 Студијски програм нуди студентима најновија научна, уметничка односно стручна сазнања из одговарајуће области.
- 6.2 Студијски програм је целовит и свеобухватан и усаглашен је са другим програмима високошколске установе.

6.3 Студијски програм је усклађен са најмање три акредитована програма иностраних високошколских установа, од којих су најмање два из високошколских установа европског образовног простора.

6.4 Студијски програм је формално и структурно усклађен са утврђеним предметно специфичним стандардима за акредитацију.

6.5 Студијски програм је усаглашен са европским стандардима у погледу услова уписа, трајања студија, услова преласка у наредну годину, стицања дипломе и начина студирања и упоредивости програма.

Медицинске науке

Интегрисане академске студије првог и другог степена (студије медицине), за стицање академског и стручног звања „ доктор медицине“, трају шест година или 5.500 часова теоријске и практичне наставе, самосталног рада студената и праксе у здравственим установама у складу са Директивом 2005/36/ЕК Европског парламента и Савета Европе од 7. септембра 2005. о признавању професионалних квалификација у делу који се односи на докторе медицине.

Оспособљавање за медицинску сестру опште неге, у складу са истом директивом, састоји се од најмање 4.600 сати теоријског и клиничког оспособљавања у пуној сатници током најмање три године стручног образовања или струковних студија, а које може бити исказано у одговарајућем броју ЕСПБ бодова. Трајање теоријског оспособљавања из става 2. овог члана представља најмање једну трећину, а трајање клиничког оспособљавања најмање једну половину минималног трајања оспособљавања.

Трајање теоријског оспособљавања из става 2. овог члана представља најмање једну трећину, а трајање клиничког оспособљавања најмање једну половину минималног трајања оспособљавања.

Сврха Директиве 93/16 Европског савета је олакшање слободног кретања медицинских радника путем узајамног признавања примарних и специјалистичких квалификација држављана ЕЕА (европске економске регије).

Стандард 7. Упис студената

Високошколска установа у складу са друштвеним потребама и својим ресурсима уписује студенте на одговарајући студијски програм на основу успеха у претходном школовању и провере њиховог знања, склоности и способности.

Упутства за примену стандарда 7:

7.1 Број студената који се уписује на одговарајући студијски програм утврђује се на основу расположивих просторних и кадровских могућности високошколске установе.

7.2 Врста знања, склоности и способности које се проверавају при упису одговарају природи студијског програма и начин те провере одговарају карактеру студијског програма и објављују се у конкурс.

Стандард 8. Оцењивање и напредовање студената

Оцењивање студената врши се непрекидним праћењем рада студената и на основу поена стечених у испуњавању предиспитних обавеза и полагањем испита.

Упутства за примену стандарда 8:

8.1 Студент савлађује студијски програм полагањем испита чиме стиче одређени број ЕСПБ бодова, у складу са студијским програмом.

8.2 Сваки појединачни предмет у програму има одређени број ЕСПБ бодова који студент остварује када са успехом положи испит.

8.3 Број ЕСПБ бодова утврђује се на основу радног оптерећења студента у савлађивању одређеног предмета и применом јединствене методологије високошколске установе за све одређеног студијског програма.

8.4 Успешност студената у савлађивању одређеног предмета континуирано се прати током наставе и изражава се поенима. Максимални број поена које студент може да оствари на предмету је 100.

8.5 Студент стиче поене на предмету кроз рад у настави и испуњавањем предиспитних обавеза и полагањем испита. Минималан број поена које студент може да стекне испуњавањем предиспитних обавеза током наставе је 30 а максимални 70.

8.6 Сваки предмет из студијског програма има јасан и објављен начин стицања поена. Начин стицања поена током извођења наставе укључује број поена које студент стиче по основу сваке појединачне врсте активности током наставе или извршавањем предиспитне обавезе и полагањем испита.

8.7 Укупан успех студента на предмету изражава се оценом од 5 (није положио) до 10 (одличан). Оцена студента је заснована на укупном броју поена које је студент стекао испуњавањем предиспитних обавеза и полагањем испита а према квалитету стечених знања и вештина.

Стандард 9. Наставно особље

За реализацију студијског програма обезбеђено је наставно особље са потребним научним, уметничким и стручним квалификацијама.

Упутства за примену стандарда 9:

9.1 Број наставника одговара потребама студијског програма и зависи од броја предмета и броја часова на тим предметима. Укупан број наставника мора бити довољан да покрије укупан број часова наставе на студијском програму, тако да наставници остварују просечно максимално до 180 часова активне наставе (предавања, консултације, вежбе, практичан рад и теренски рад) годишње, односно до шест часова недељно са толеранцијом од 20%. Наставник који је ангажован на више високошколских установа остварује активну наставу у свакој установи сразмерно проценту ангажовања од прописаног максимума од 12 часова, с тим да његово укупно ангажовање не може бити веће од 12 часова активне наставе недељно на свим високошколским установама у Републици Србији. Наставник са непуним радним временом, који мањи део радног времена остварује ван високог образовања, може недељно да остварује активну наставу у предметној установи сразмерно проценту ангажовања од прописаног максимума од 12 часова.

9.2 Наставник са непуним радним временом, који већи део радног времена остварује ван високог образовања, односно наставник ангажован по уговору о допунском раду, може недељно да остварује активну наставу у предметној установи максимално четири часа недељно. Ако наставник држи вежбе, рачуна се да два часа вежби одговарају једном часу предавања, осим у пољу уметности. Предмет на студијама на даљину оптерећује наставника/сарадника са 50% оптерећења које би имао за студије на класичан начин.

9.3 Од укупног броја часова активне наставе предавања на студијском програму најмање 70% изводе наставници у радном односу са пуним радним временом, а за студијске програме у пољу уметности тај број не може бити мањи од 50%. Најмање 80% укупног броја наставника у радном односу са пуним радним временом мора имати наставна звања у следећим категоријама: предавач, виши предавач, професор струковних студија, доцент, ванредни професор и редовни професор, наставник страног језика, наставник вештина. Наставници у звању доцента, ванредног и редовног професора могу да изводе наставу на свим врстама студија.

9.4 Наставници у звању предавача, вишег предавача или професора струковних студија могу да изводе наставу само на струковним студијама. На мастер струковним студијама сви наставници морају имати докторате наука изузев у пољу уметности.

9.5 Предавач ван радног односа који има стечено високо образовање најмање мастер академских студија може да учествује делу активне наставе, укључујући предавања и вежбе на првом и другом степену студија највише до трећине часова наставе на предмету у току семестра. Такође, у пољу Медицинских наука високошколска установа може на предлог стручног органа ангажовати у делу активне наставе, укључујући предавања и вежбе, на првом степену студија највише до трећине часова наставе на предмету у току семестра, у звању предавача струковних студија са непуним радним временом, и лице које има високо образовање првог степена и најмање завршену здравствену специјализацију из уже научне области предмета за који се бира и који има неопходна знања и вештине у одговарајућој области и показује смисао за наставни рад. Предавач ван радног односа може бити ангажован искључиво на стручно-апликативним предметима.

9.6 Професор емеритус може учествовати у извођењу свих облика наставе на академским студијама другог и трећег степена, бити члан комисије за припремање предлога за избор наставника универзитета и учествовати у научноистраживачком раду. Укупан број професора емеритуса ангажованих у настави не може бити већи од 3% од укупног броја наставника универзитета.

9.7 Истраживач изабран у научно звање на начин и по поступку прописаним законом којим је регулисана научноистраживачка делатност, може учествовати у извођењу свих облика наставе на мастер и докторским академским студијама, бити ментор и члан комисија у поступку израде и одбране завршног рада на мастер студијама и докторске дисертације, бити члан комисије за припремање предлога за избор наставника и сарадника универзитета и учествовати у научноистраживачком раду.

9.8 Уколико лице из претходног става нема заснован радни однос у високошколској установи на којој се програм изводи, установа са њим закључује уговор о ангажовању за извођење наставе.

9.9 Гостујући професор, из друге самосталне високошколске установе, који учествује у реализацији студијског програма се рачуна као наставник у допунском радном односу.

9.10 Наставници у радном односу са пуним радним временом изводе најмање 50% предавања из предмета који припадају следећим кључним категоријама: научно и стручно-апликативним на основним, мастер и специјалистичким академским студијама, односно стручним и стручно-апликативним на основним, мастер и специјалистичким струковним студијама; уметничким, теоријско-уметничким и стручно-апликативним на основним и специјалистичким академским, односно основним, мастер и специјалистичким струковним студијама у пољу уметности, уметничким и теоријско-уметничким на мастер академским студијама у пољу уметности.

9.11 Научне, уметничке и стручне квалификације наставног особља одговарају образовно-научној, односно образовно-уметничкој области и нивоу њихових задужења. Наставник мора да има најмање пет референци из уже научне, уметничке, односно стручне области из које изводи наставу на студијском програму.

9.12 Број сарадника одговара потребама студијског програма и зависи од броја предмета и броја часова на тим предметима. Укупан број сарадника на студијском програму мора да буде довољан да покрије укупан број часова наставе на том програму, тако да сарадници остварују просечно максимално до 300 часова активне наставе годишње, односно до 10 часова недељно уз 20% толеранције, осим у пољу уметности. Ангажовање по сараднику не може бити веће од 16 часова активне наставе недељно на свим високошколским установама у Србији.

9.13 **Звања сарадника су:** сарадник у настави, асистент и асистент са докторатом. Звања сарадника у извођењу наставе у оквиру студијских програма у оквиру образовно-уметничког поља уметности су: уметнички сарадник, виши уметнички сарадник, самостални уметнички сарадник, стручни сарадник, виши стручни сарадник и самостални стручни сарадник. Звања сарадника у извођењу наставе у оквиру студијских програма страних језика су: лектор и виши лектор.

9.14 **Сарадник у настави на студијама првог степена академских студија** може бити студент мастер академских студија или специјалистичких академских студија, који је завршио студије првог степена са просечном оценом најмање осам (8).

9.15 Изузетно, **сарадник у настави на струковним студијама** првог степена може да учествује у настави уколико је студент мастер струковних студија или специјалистичких струковних студија и студије првог степена струковних студија завршио са просечном оценом најмање осам (8).

9.16 **Сарадник у настави из уметничког поља** може имати високо образовање првог степена студија укупну просечну оцену најмање осам (8) и најмање девет (9) из групе предмета за коју се бира уколико у тој области нису предвиђене мастер академске студије.

9.17 **Асистент** може да буде студент докторских студија који је претходне степене студија завршио са просечном оценом најмање осам (8) и који показује смисао за наставни рад. Асистент може да буде изабран уколико је магистар наука, односно магистар уметности коме је прихваћена тема докторске дисертације, односно докторског уметничког пројекта.

9.18 Изузетно, асистент за наставу на клиничким предметима може бити изабрано лице са завршеном одговарајућом здравственом специјализацијом.

9.19 **Асистент из уметничког поља** може бити лице које има академски назив магистра уметности и има уметничка дела која показују смисао за самостално уметничко стваралаштво, уколико у уметничкој области за коју се бира нису предвиђене докторске студије.

9.20 Асистент из уметничког поља може бити лице које је завршило академске студије првог степена и има уметничка дела која показују смисао за самостално уметничко стваралаштво, уколико у уметничкој области за коју се бира нису предвиђене мастер академске, односно докторске студије.

9.21 **Асистент са докторатом** је лице које је стекло научни назив доктора наука, односно уметнички назив доктора уметности.

9.22 **Сарадник ван радног односа** (демонстратор и сл) ангажован за помоћ у настави може бити лице на студијама првог степена, другог или трећег степена, под условом да је на студијама првог степена остварио најмање 120 ЕСПБ са укупном просечном оценом најмање осам (8).

9.23 **Сарадник (сарадник практичар, клинички асистент, и сл.)** за део практичне наставе која се реализује ван високошколске установе, може бити изабрано лице запослено у установи где се део практичне наставе реализује.

9.24 Носиоци предмета запослени на високошколској установи су одговорни за обезбеђење квалитета наставе коју реализују предавачи ван радног односа.

9.25 Подаци о наставницима и сарадницима (радна биографија, избори у звања, референце) морају бити доступни јавности.

Природно-математичке науке

Настава је организована тако да у групи за предавања на основним студијама има до 80 студената, у групи за вежбе до 25 студената и у групи за лабораторијске вежбе до 15 студената, са толеранцијом од 10%. Настава је организована тако да у групи за предавања на мастер студијама има до 25 студената, у групи за вежбе до 15 студената и у групи за лабораторијске вежбе до 10 студената, са толеранцијом од 10%. Наставник мора да има најмање пет репрезентативних референци из образовно-научне области у којој изводи наставу на студијском програму, које укључују: монографије, књиге, прегледне чланке, научне и стручне радове, уџбеник, практикум или збирку задатака, патенте и софтверска решења.

Друштвено-хуманистичке науке

За квалитетно извођење студијских програма у пољу друштвено-хуманистичких наука потребно је испунити нормативе у погледу броја студената по наставним групама, тако да је:

- величина групе за предавања на основним студијама за општеобразовне и теоријско-методолошке предмете до 300 студената са толеранцијом од 10%, а за научно-стручне и стручно-апликативне до 200 студената са

толеранцијом од 10%;

- величина групе за вежбе на основним студијама за општеобразовне и теоријско-методолошке предмете до 70 студената са толеранцијом од 10%, а за научно-стручне, стручне и стручно-апликативне до 50 студената са толеранцијом од 10%;
- величина групе за предавања на мастер студијама до 50 студената са толеранцијом од 10%;
- величина групе за вежбе на мастер студијама до 25 студената са толеранцијом од 10%.

Компетентност наставника се утврђује на основу научних радова објављених у међународним часописима, домаћим часописима, радова објављених у зборницима са међународних научних скупова, монографије, патента и уџбеника.

Техничко-технолошке науке

За квалитетно извођење студијских програма основних и мастер академских студија у пољу техничко-технолошких наука потребно је да високошколска установа испуни нормативе у погледу броја студената по наставним групама. За основне студије величина групе за предавања је до 180 студената, групе за вежбе до 60 студената и групе за лабораторијске вежбе до 20 студената, све са толеранцијом од 10%. За квалитетно извођење студијских програма мастер студија величина групе за предавање је до 32 студента, групе за вежбе до 16 студената и групе за лабораторијске вежбе до осам студената, све са толеранцијом од 10%.

Репрезентативне референце наставног особља у техничко-технолошким наукама су: научни и стручни радови објављени у међународним и домаћим часописима, радови штампани у зборницима са научних и стручних скупова, монографије, уџбеници, прегледни чланак, збирка задатака, практикум, патенти, нови производи или битно побољшани постојећи производи, нове биљне врсте, нове врсте стоке и нове технологије.

Медицинске науке

Укупан број наставника мора да буде довољан да покрије укупан број часова наставе на студијским програмима које високошколска установа реализује, тако да наставник остварује просечно максимално до 180 часова годишње, односно шест часова недељно са толеранцијом од 20%. Максимално ангажовање по наставнику не може бити веће од 12 часова недељно. У број часова улази ангажовање наставника на свим акредитованим студијским програмима.

Максималан број студената у групи за практичну наставу на претклиничким предметима је 15, а на клиничким 7. Максималан број студената у групи за теоријску наставу је 80, са толеранцијом од 10%.

Научна способност наставника и сарадника вреднује се у складу са прописима којим се уређује образовање и научна делатност.

Уметност

Настава на високошколским установама у пољу уметности се изводи као:

- индивидуална;
- групна;
- колективна.

Организација наставе базира се на сва три начина извођења наставе, у зависности од врсте и природе предмета.

Величина групе код групне наставе, у зависности од врсте и природе предмета, јесте од два до 20 студената.

Колективна настава организује се за групу до 300 студената.

Максимално ангажовање по наставнику не може бити веће од 12 контакт часова недељно, а по сараднику од 15 часова недељно.

Репрезентативне референце за образовно-уметничку област *музичке уметности* су:

- уметничка дела из области музике (композиторско стваралаштво) изведена на концертима у земљи и иностранству,
- уметничка дела из области музике изведена на фестивалима у земљи и иностранству – солиста на концерту (дело изведено у целини) са симфонијским или камерним оркестром, солиста у вокално-инструменталном делу, целовечерњи концерт, реситал, улога у оперској представи,
- концерти и оперске представе у земљи и иностранству (извођачка делатност);
- концерти и оперске представе на фестивалима у земљи и иностранству;
- мајсторски курсеви, семинари, радионице, јавна предавања у земљи и иностранству;

- учешће на музичким такмичењима у земљи и иностранству,
- учешће у раду жирија на музичким такмичењима националног и међународног карактера;
- награде и признања за уметнички рад;
- објављена теоријска или уџбеничка дела у земљи и иностранству (књиге и стручна периодика), објављен CD (са рецензијом).

Репрезентативне референце за образовно-уметничку област *драмске и аудиовизуелне уметности* су:

- јавно извођење уметничког дела у редовном приказивању у јавности;
- јавно извођење уметничког дела на смотрама и фестивалима;
- комерцијална реализација уметничког дела;
- учествовање или вођење посебних уметничких курсева, семинара или мајсторских радионица у земљи и иностранству;
- учешће у раду жирија на домаћим и страним фестивалима;
- награде и признања за уметнички рад у земљи и иностранству;
- објављена теоријска или уџбеничка дела у земљи и иностранству (књиге и стручна периодика).

Репрезентативне референце за образовно-уметничке области *ликовне уметности и примењене уметности и дизајн* су:

- јавно излагање уметничког дела на самосталним изложбама;
- јавно излагање уметничког дела на колективним жирираним изложбама и манифестацијама;
- комерцијална реализација уметничког дела;
- учествовање или вођење посебних уметничких курсева, семинара или мајсторских радионица у земљи и иностранству;
- учешће на домаћим или међународним конкурсима уметничких дела;
- учешће у раду жирија на домаћим и страним изложбама, конкурсима и манифестацијама;
- награде и признања за уметнички рад у земљи и иностранству;
- објављена теоријска или уџбеничка дела у земљи и иностранству (књиге и стручна периодика).

Стандард 10. Организациона и материјална средства

За извођење студијског програма обезбеђују се одговарајући људски, просторни, техничко-технолошки, библиотечки и други ресурси који су примерени карактеру студијског програма и предвиђеном броју студената.

Упутства за примену стандарда 10:

10.1 За извођење студијског програма високошколске установе обезбеђује одговарајући простор за извођење наставе, односно објекти са најмање 4 m² бруто простора по студенту односно 2 m² за извођење наставе по сменама, осим за поље уметности. Наведена квадратура се израчунава као однос укупног бруто простора и укупног броја акредитованих студената на установи на свим студијским програмима и на свим годинама.

10.2 У случају да установа изнајмљује простор, уговор о закупу мора бити закључен на најмање седам година и мора садржати опис структуре.

10.3 Високошколска установа има амфитеатре, учионице, лабораторије или сличне просторије за извођење наставе, библиотечки простор и читаоницу, у складу са потребама студијског програма, примерене одређеним образовно-научним, односно образовно-уметничким пољима. Високошколска установа обезбеђује место у амфитеатру, учионици и лабораторији за сваког студента на студијском програму.

10.4 Високошколска установа обезбеђује сву потребну техничку опрему за савремено извођење наставе.

10.5 Високошколска установа обезбеђује простор који мора бити приступачан за студенте и професоре, као и остало академско и неакадемско особље са отежаним кретањем, у складу са Правилником о техничким стандардима приступачности односно принципом универзалног дизајна. („Службени гласник РС”, број 46/2013)

10.6 Библиотека располаже са најмање 100 библиотечких јединица релевантних за извођење студијског програма високошколске установе.

10.7 Високошколска установа обезбеђује покривеност свих предмета одговарајућом уџбеничком литературом, училима и помоћним средствима која су расположива на време и у довољном броју за нормално одвијање наставног процеса тог студијског програма.

10.8 За извођење студијског програма обезбеђена је потребна информациона технологија.

10.9 За извођење студијског програма мастер академских студија, осим за поље уметности, високошколска установа доказује испуњеност услова за обављање научноистраживачког рада тако што је акредитована као научноистраживачка установа, у складу са законом.

Природно-математичке науке

За образовно-научно поље природно-математичких наука обезбеђује се додатни лабораторијски простор за извођење експерименталне наставе, услови за наставу на терену и други услови у складу са потребама студијског програма и броја студената на предметима из којих се изводи експериментална настава.

Техничко-технолошке науке

За извођење студијских програма морају бити обезбеђене одговарајуће наставно-научне базе, сопствене и у привреди.

Сопствене наставно-научне базе су: наставне лабораторије, научне и истраживачко-развојне лабораторије, технички центри и друге научне, истраживачко-развојне и иновационе јединице у саставу високошколске установе.

Наставно-научне базе у привреди су: институти, центри изузетних вредности, организације за обављање иновационе активности, организације за пружање инфраструктурне подршке иновационој делатности и предузећа за производњу хране, репроматеријала, опреме и услуга. Наставне базе су опремљене потребном мерном, демонстрационом, рачунарском и информационо-комуникационом опремом за извођење наставних активности експерименталног, демонстрационог и симулационог карактера из свих предмета у оквиру група научностручних и стручно-апликативних предмета.

У области биотехничких наука морају бити обезбеђена одговарајућа огледна добра у поседу високошколске установе или по основу коришћења у закуп, укупне површине од најмање 100 ha обрадивог земљишта на којем се производе различите биљне врсте и узгајају различите врсте стоке, расадничка и семенарска производња, уз примену савремене технологије подржане квалитетном механизацијом сходно захтевима студијских програма. У подручју шумарства морају бити обезбеђена одговарајућа огледна добра у поседу високошколске установе или по основу коришћења у закуп, укупне површине од најмање 1.000 ha земљишта на којем се узгајају различите врсте шумских састојина, производња семена и расадничког материјала уз примену савремене технологије, подржане квалитетном механизацијом. Садржаји на огледним добрима одговарају захтевима студијских програма који се реализују у високошколској установи.

Високошколске установе које нису у биотехничким наукама а имају студијске програме из пољопривреде и шумарства, имају минималну стручну праксу као и високошколске установе у биотехничким наукама. За програме из пољопривреде високошколска установа мора имати на коришћењу најмање 50 ha обрадивог земљишта а у шумарству 500 ha под шумским састојинама. Ово се односи и на високошколске установе у биотехничким наукама и високошколским јединицама без својства правног лица ван седишта установе, које уписују до 200 студената на прву годину студија.

Медицинске науке

Лабораторије, односно наставне базе за извођење практичне наставе на претклиничким предметима капацитетом и величином одговарају броју студената који се уписују и специфичностима студија и наставних предмета, тако да је капацитет довољан за минимално 20% од укупног броја уписаних студената.

Клиничка обука студената захтева повезаност универзитета, тј. медицинских факултета са клиникама као партнерима у медицинском образовању.

Клиничке базе и клинички наставни капацитети морају да покривају одговарајуће клиничке предмете студијског програма. Високошколска установа у оквиру образовно-научног поља медицинских наука склапа уговоре о сарадњи којима се дефинишу одговорности сваке стране са сваком клиником коју користи као наставну базу.

Уметност

За извођење студијског програма обезбеђен је одговарајући простор за извођење наставе са најмање 5 m² бруто простора по студенту.

За извођење студијског програма обезбеђени су потребни посебни простори у зависности од специфичности уметничке области: радионице, лабораторије, простор за изложбе, концертна дворана, тонски и оперски студио, позоришна сала, сала за пројекције филмова, филмски и ТВ студио и сл.

За извођење студијског програма обезбеђена је потребна опрема за савремено извођење наставе, у зависности од специфичности уметничке области.

Стандард 11. Контрола квалитета

Контрола квалитета студијског програма спроводи се редовно и систематично путем самовредновања и спољашњом провером квалитета.

Упутства за примену стандарда 11:

11.1 Контрола квалитета студијског програма подразумева редовно и систематично праћење његове реализације и предузимање мера за унапређење квалитета у погледу курикулума, наставе, наставног особља, оцењивања студената, уџбеника и литературе.

11.2 Контрола квалитета студијског програма се обавља у унапред одређеним временским периодима који за самовредновање износи највише три године, а за спољашњу проверу квалитета највише пет година.

11.3 У контроли квалитета студијског програма обезбеђена је активна улога студената и њихова оцена квалитета програма.

Стандард 12. Студије на светском језику

Високошколска установа може организовати студијски програм на светском језику за сваку област и свако образовно-научно поље и образовно-уметничко поље ако поседује људске и материјалне ресурсе који омогућују да се наставни садржај може остварити у складу са стандардима.

Упутства за примену стандарда 15:

12.1 Када се настава изводи на светском језику наставници и сарадници морају имати одговарајуће компетенције за извођење наставе на том језику.

12.2 За извођење наставе на светском језику установа обезбеђује минимално 100 библиотечких јединица на том језику.

12.3 Установа обезбеђује наставни материјал и учила на језику на којем се изводи настава.

12.4 Службе које раде са студентима морају бити оспособљене за давање услуга на светском језику.

12.5 Јавне исправе и административна документација се издају на обрасцу који је штампан двојезично, на српском језику ћириличним писмом и на језику и писму на којем се изводи настава.

12.6 Студенти морају поседовати задовољавајуће језичке компетенције из светског језика на којем се изводи студијски програм.

12.7 Студијски програм на светском језику се акредитује као посебан студијски програм, ако се изводи само на том језику.

12.8 Уколико је исти програм акредитован на српском и на једном светском језику, у прорачуну оптерећења наставника и сарадника, као и при одређивању потребног простора, узима се у обзир укупан број студената на оба језика. Овакви програми третирају се као један студијски програм.

12.9 Установа за акредитацију студијског програма који се изводи на српском и на светском језику подноси превод свих стандарда, додатак дипломи, књигу предмета и књигу наставника и на светском језику.

Стандард 13. Заједнички студијски програм

Под заједничким студијским програмом (ЗС-програм) подразумева се студијски програм за стицање свих облика заједничких диплома који организују и изводе више високошколских установа са статусом правног лица. Заједнички студијски програми воде стицању заједничке дипломе, двоструке (две) дипломе, или једне дипломе коју издаје установа одређена међусобним споразумом установа учесница.

Упутства за примену стандарда 13:

Извођење заједничких студијских програма

13.1 ЗС-програми се могу организовати из једне или из више области (ИМТ студијски програми) на свим нивоима и за обе врсте студија високог образовања. Заједнички студијски програм могу да изводе акредитоване високошколске установе.

13.2. Уколико је нека од високошколских установа регистрована у другој земљи, она мора бити акредитована у тој земљи.

13.3 Високошколске установе које организују и изводе ЗС-програм склапају уговор којим се регулишу сви елементи неопходни за реализацију студијског програма.

13.4 Надлежни органи усвајају Документ о реализацији заједничког студијског програма или ИМТ програма на нивоу Универзитета, у коме се дефинишу сви елементи који обезбеђују испуњење одговарајућих стандарда за извођење ЗС-студијског програма. У њему су одлуке о усвајању документа на стручним органима ВУ.

Основни елементи садржаја документа су:

- Подаци о студијском програму којима се доказује испуњеност стандарда и
- Специфичности

Специфичности обухватају:

1. Ангажовање кадровских, материјалних и просторних ресурса сваке ВУ посебно.
2. Извештај из електронског формулара за СП у целини и за сваку ВУ посебно.
3. Локација извођења СП у времену и по деловима СП.
4. Обавезе сваке ВУ у процесу извођења СП (од конкурса до издавање дипломе).
5. Извори финансирања и начин покривања трошкова.

13.5 Установе које су заједнички акредитоване за извођење ЗС-програма, материјал за акредитацију ЗС-програма заједнички подносе две или више високошколских установа које имају статус правног лица и које морају имати дозволу за рад од стране Министарства просвете Србије.

Захтев за акредитацију високошколских установа

13.3 Две или више високошколских установа могу поднети захтев за акредитацију ЗС-програма ако заједно обезбеђују да више од 70% часова активне наставе на студијском програму, а за студијске програме у пољу уметности више од 50% часова активне наставе, изводе наставници који су у радном односу са пуним радним временом. Материјал за акредитацију је јединствен, тако да захтев за акредитацију заједно подносе све укључене високошколске установе. У документацији за акредитацију потребно је навести све елементе који дефинишу учешће сваке високошколске установе у реализацији студијског програма.

Место реализације ЗС програма

13.4 ЗС-програми се остварују у седиштима акредитованих високошколских установа, при чему се прецизно дефинишу делови студијског програма који се реализују у појединим седиштима.

13.5 Високошколске установе, у оквиру једног или више нивоа студија, могу акредитовати више ЗС-програма, при чему су обавезне да за сваки програм наведу број студената који се уписује и документују испуњење стандарда.

13.6 У уверењу за акредитацију ЗС програма се дају сви потребни елементи који дефинишу учешће сваке високошколске установе у испуњавању стандарда и реализацији студијског програма.

Конкурс, диплома и додатак дипломи

13.5 Конкурс за упис студената на ЗС-програме заједнички објављују акредитоване високошколске установе.

13.6 Диплому и додатак дипломи потписују овлашћена лица акредитованих високошколских установа које учествују у реализацији ЗС-програма у случају заједничке дипломе, односно лица која су овлашћена да потписују двоструку диплому, односно овлашћено лице установе која по споразуму учесника у програму издаје једну диплому.

13.7 Диплома и додатак дипломи се издају на прописаном обрасцу на српском језику ћириличким писмом, на језику организатора заједничког програма и на енглеском језику.

13.8 Када се настава остварује на језику националне мањине, односно на неком од светских језика, јавне исправе се издају на обрасцу који је штампан двојезично на српском језику ћириличким писмом и на језику и писму на којем се изводи настава.

Стандард 14. ИМТ (интердисциплинарни, мултидисциплинарни и трансдисциплинарни) студијски програм

Под ИМТ студијским програмима подразумевају се интердисциплинарни, мултидисциплинарни и трансдисциплинарни студијски програми који обухватају материју из две или више области из истог или различитих поља.

ИМТ студијски програми се могу организовати у оквиру студија сва три нивоа и обе врсте високог образовања.

Упутства за примену стандарда 14:

Нивои и врсте студија

14.1 Захтев за акредитацију ИМТ студијског програма може поднети једна или више високошколских установа које морају имати уверење о акредитацији.

Подносиоци захтева

14.2 Захтев за акредитацију ИМТ студијског програма може поднети једна или више самосталних високошколских установа које морају имати уверење о акредитацији. Уколико је високошколска установа

регистрована у другој земљи она мора поседовати одговарајућу акредитацију. Захтев за акредитацију може поднети: Факултет; Универзитет; Висока школа. Високошколска установа, у оквиру једног или више нивоа студија, може акредитовати више ИМТ студијских програма, при чему је обавезна да за сваки програм наведе број студената који уписује.

Наставни кадар

14.3. Факултет, универзитет или висока школа са својством правног лица подносе самостално пријаву за акредитацију ако обезбеђују више од 70% компетентног наставног кадра потребног за реализацију студијског програма, у радном односу са пуним радним временом на високошколској установи.

14.4. У случају када се ИМТ програм остварује у оквиру међународне сарадње, подносилац захтева мора обезбедити најмање 50% компетентног наставног кадра потребног за реализацију студијског програма, ако преосталих 20% покрива гостујућим професорима са акредитованих иностраних универзитета.

Реализација ИМТ путем високошколске јединице у оквиру универзитета

14.5. Реализација ИМТ СП у оквиру ВЈ, мора бити дефинисана у статуту Универзитета. Уколико универзитет није интегрисан, потписује Споразум са високошколским институцијама у оквиру универзитета чији се ресурси користе за реализацију студијског програма, у коме су дефинисана међусобна права и обавезе ВЈ и ових институција.

14.6. У документацији која се подноси за акредитацију, прилажу се докази о испуњењу свих стандарда, а посебно укупно ангажовање наставника, укључујући ангажовање на већ акредитованим студијским програмима земљи у складу са одговарајућим стандардом. Такође се прилаже сагласност наставно-научног већа високошколских институција (факултета) са статусом правних лица за ангажовање својих кадровских, материјалних, просторних и осталих ресурса.

Диплому и додатак дипломе потписује руководиоца одговарајуће високошколске јединице (председник одговарајућег стручног већа ИМТ) и ректор Универзитета.

Реализација ИМТ од стране више високошколских установа

14.7. Укупна покривеност кадром у збиру свих ВУ мора бити 70%; Материјал за акредитацију је јединствен; Захтев за акредитацију потписују и подносе све високошколске установе.

Студијски програм је ИМТ ако свака од две главне области садржи најмање 25% ЕСПБ предмета из дате области. Ове две области треба да су заступљене са најмање 70% ЕСПБ датог студијског програма.

Испуњеност стандарда

14.8. Сваки студијски програм се акредитује посебно и као такав треба да испуњава предвиђене стандарде, при чему је потребно обезбедити испуњеност стандарда на основу преосталих расположивих ресурса (кадровских, материјалних и просторних) који нису ангажовани на другим студијским програмима који су акредитовани или су у поступку акредитације. Број студената у групи одговара броју студента из области где је тај број минималан.

14.9. У реализацији студијског програма могу се појавити компетентни наставни кадрови и из других високошколских установа, уколико је обезбеђена сагласност Наставно-научног већа матичне установе у којој је назначена врста, обим и време ангажовања на конкретном ИМТ студијском програму.

Стручни, академски и научни називи

14.10. Стручне, академске и научне називе, предлаже подносилац захтева за акредитацију ИМТ студијског програма који упућује на акредитацију (savazecelistezvanja). У поступку акредитације студијског програма формулише се и одговарајући ИМТ стручни, академски, односно научни назив, који утврђује Национални савет за високо образовање. Тако утврђен назив се наводи у решењу о акредитацији.

14.11. Приликом формулисања стручних, академских и научних назива који се стичу завршетком ИМТ студија, користи се комбинација целине или делова две најважније области које чине дати интердисциплинарни програм.

Две најважније области и њихов редослед у називу утврђују се:

- на основу релативне величине наставног градива датих области,
- на основу броја ЕСПБ бодова које дате области имају у студијском програму.

У додатку дипломи високошколска установа, по потреби, може ИМТ стручним академским и научним називима да дода – после повлаке – и додатно одређење датог назива.

Стандард 15. Студије на даљину

Студијски програм заснован на методама и технологијама образовања на даљину подржан је ресурсима који обезбеђују квалитетно извођење студијског програма. Високошколска установа може организовати студијски програм на даљину за сваку област и свако образовно-научно и образовно-уметничко поље, ако наставни

садржај, подржан расположивим ресурсима, може квалитетно усвојити кроз студије на даљину и ако се обезбеђује исти ниво знања дипломираних студената, иста ефикасност студирања и исти ранг (квалитет) дипломе као и у случају уобичајеног начина реализације студијског програма.

Упутство за примену стандарда 15:

Програм

15.1. Студијски програм на даљину може бити акредитован само ако високошколска установа има акредитован студијски програм под истим називом који се реализује на класичан начин у седишту установе.

Процес наставе и комуникација

15.2. Садржај предмета студијског програма је савремено конципиран и прилагођен учењу на даљину са назначеним потребним временом за консултације (по утврђеном распореду).

15.3. *On line* настава на даљину реализује се у дефинисаним терминима по утврђеном и објављеном распореду.

Пакет материјала за учење на даљину

15.4. Наставни материјал у погледу квалитета, садржаја и обима у потпуности одговара циљевима образовања, наставном плану и програмима предмета и прилагођен је за самостално успешно овладавање потребним знањем.

15.5. Правилником о извођењу студија на даљину, обезбеђено је континуирано усавршавање материјала за учење.

15.6. Упутства за учење која обезбеђује високошколска установа садрже конкретне предлоге и сугестије у вези стратегије учења студената и самосталне провере знања.

15.7. Високошколска установа је у обавези да осигура употребу адекватних медија и технологија који одговарају природи програма, као и одговарајућу обуку и стручну подршку за наставнике и сараднике.

Еквивалентност квалитета дипломе класичног система учења и учења на даљину

15.8. Студијски програм на даљину може да се организује за сваку област и свако образовно-научно и образовно-уметничко поље, ако се наставни садржај може квалитетно усвојити кроз студије на даљину и ако обезбеђује исте исходе учења, ефикасност студирања и ниво квалификације као и у случају класичног начина реализације студијског програма.

15.9. Метод рада, наставни кадар и информационо-комуникациона платформа за студије на даљину обезбеђују исти квалитет дипломе као и у случају класичног учења.

15.10. Као и код класичних студија, студијски програм је формално и структурно усклађен са најмање три акредитована програма иностраних високошколских установа, од којих су најмање два из установа европског образовног простора.

Упис

15.11. Упис студената на студијске програме који се реализују на даљину обавља се по истим критеријумима који важе за студијске програме који се реализују на класичан начин.

15.12. Број студената прве године за који се акредитује студијски програм на даљину не може да буде већи од 40% броја студената на истом програму који се реализује на класичан начин.

15.13. Студенти уписани на студије на даљину имају проходност за наставак студија на одговарајући програм који се изводи на класичан начин и обрнуто, на начин и под условима дефинисаним актима високошколске установе.

Оцењивање и напредовање студената

15.14. Подсистем за проверу знања студената је интегрисан у систем за управљање процесом учења на даљину и подржава сигурносну функцију код идентификације студената, наставника и сарадника, као и различите облике учења и провере знања (консултације, самопровера, тестирање, извештаји, испит), чиме се стичу одговарајуће компетенције.

15.15. Обезбеђена је сигурност утврђивања идентитета студената код тестирања.

15.16. Контрола и оцењивање знања студената спроводе се кроз различите форме предиспитних провера и кроз завршни испит, под истим условима као и код класичних студија.

15.17. Испит се полаже у седишту високошколске установе, односно у објектима наведеним у дозволи за рад високошколске установе.

Наставно особље

15.18. Високошколска установа има квалификовано и компетентно наставно особље за извођење студијског програма који се реализује студијама на даљину. Наставници су одговорни за писање наставног материјала, тестова за предиспитне провере и за завршни испит, као и за усклађивање свих активности на савлађивању потребног знања.

15.19. Сви наставници и сарадници који учествују у реализацији студијског програма имају искуство у припреми материјала за студије на даљину, или је извршена одговарајућа обука, са адекватним сертификатима као предусловима за компетентност рада на даљину.

15.20. Један наставник покрива највише три предмета у семестру. Консултације са студентима обављају наставници или сарадници. Један наставник, односно сарадник може да обавља консултације са највише 80 студената у једном семестру. При израчунавању минималног броја и оптерећења наставника и сарадника на реализацији ДЛС студијског програма, користи се следећи приступ:

а. оптерећење наставника одређује се из електронског формулара на нивоу једне групе студената и то са 50% оптерећења које би имао за случај класичних студија,

б. минимални број наставника потребан за реализацију ДЛС студијског програма одређује се као и у случају класичних студија за једну групу, с тим што је обрачунати минимални број наставника оптерећен са 50% оптерећења за класичне студије (три сата предавања седмично),

в. минимални број сарадника се одређује тако што се производ броја предмета у семестру (који има већи број предмета) и броја студената подели са максималним бројем студената по сараднику (80),

г. оптерећење сарадника за ангажовање на ДЛС консултацијама (интерактиван рад са студентима) израчунава се на основу броја студената са којима обавља ДЛС консултације, при чему је оптерећење за рад са 16 студената еквивалентно оптерећењу од једног часа активне наставе седмично (до укупног максималног оптерећења од пет часова седмично),

д. у случају да је наставник ангажован за извођење ДЛС консултација, ефективно оптерећење наставника је, као код класичне наставе, упола мање у односу на оптерећење сарадника за рад са истим бројем студената.

15.21. Потребан број наставника и сарадника у сталном радном односу је 70% од минималног броја наставника и сарадника који су потребни за извођење студијског програма. Укупан потребан број наставника и сарадника одређује се као код класичног начина извођења студија. Високошколска установа мора исказати оптерећење за сваки предмет кроз следеће категорије: предавање и други облици наставе (интерактивни рад – оптерећење наставника/сарадника на реализацији форума, тестова, семинарских радова др.). Модификовани електронски формулар попуњавати на исти начин као и у случају класичне наставе за једну групу студената, с тим што се уместо ангажовања наставника сарадника на вежбама и другим облицима наставе кроз придружене часове, овде наставницима и сарадницима придружује одговарајући број студената за ДЛС консултације.

15.22. Постоји одговорни наставник – руководилац студијског програма који се реализује учењем на даљину.

Ресурси (опрема, библиотека и простор)

15.23. Високошколска установа обезбеђује опрему и комуникационо-информатичке технологије за успостављање и одржавање двосмерне комуникације на линији наставник – студент ради реализације образовних активности на даљину (делови наставе, консултације, самопровере, провере знања у склопу предиспитних обавеза, пројекти, семинарски радови и сл.). У оквиру система за управљање процесом учења на даљину високошколска установа мора да обезбеди:

а. једну сопствену или закупљену интегрисану рачунарску платформу која има адекватне техничке карактеристике за учење на даљину (DLS – DistanceLearningSystem), са специјализованим софтвером за смештај и дистрибуцију мултимедијалних наставних садржаја намењених за самостално усвајање (текст, звучне и видео информације) и за комплетно управљање процесом учења;

б. различите облике наставе: јавно емитовање временски планираног наставног догађаја (емитовање предавања или дискусија наставника/стручњака снимљене уз помоћ видео камера уживо или раније направљеног и припремљеног видео снимка), испоруку предавања и мултимедијалних наставних материјала са сервера и консултације за вођено и неформално путем дискусионих форума;

в. јединствен кориснички интерфејс који подржава више категорија корисника, укључујући студенте, наставнике и административно особље;

г. обавезу евидентирања времена које студент проведе на проучавању наставног материјала и проверу и оцењивање студената помоћу тестова, а уз подршку и под контролом специјализованог софтверског пакета;

д. високу поузданост система кроз одговарајући систем контроле приступа и заштите садржаја;

ђ. дефинисање овлашћења за постављање материјала од стране наставника и сарадника, административног особља и студената;

е. комуникацију наставника и сарадника са студентима која укључује употребу електронске поште, дискусионих форума и дискусија у реалном времену;

ж. проверу и оцењивање студената на даљину (самопровере, предиспитне провере, подношење извештаја, испит);

з. евидентирање приступа систему од стране свих корисника.

15.24. Инфраструктура система за учење на даљину мора бити тако пројектована и одржавана да обезбеди поверљивост и интегритет података, односно континуитет наставног процеса.

15.25. Високошколска установа обезбеђује приступ сопственој или другим одговарајућим библиотекама, а посебно организацијама које су специјализоване за испоруку у електронском облику уџбеника и других наставних и научних публикација.

15.26. Високошколска установа располаже простором који по величини и условима обезбеђује нормално обављање завршног испита, рад административног особља и смештај и рад на одржавању интегрисане рачунарске платформе за подршку учењу на даљину.

15.27. Високошколска установа која студијски програм изводи кроз учење на даљину треба да има организациону јединицу (одељење/центар) за учење на даљину.

Контрола квалитета студија на даљину и одржавање система

15.28. Високошколска установа доноси Правилник о извођењу студија на даљину, у којем су

дефинисани сви елементи којима се гарантује одговарајући ниво квалитета кроз:

а. поштовање одговарајућих радних стандарда и то превасходно у области образовање (организација рада и методички аспект студија), као и у области информационе технологије (е-учење),

б. контролу квалитета од стране надлежних,

в. континуирано унапређење квалитета студија, као и

г. систематизовано радно место у установи за одржавање инфраструктуре система студија на даљину.

Стандард 16. Студије у високошколској јединици без својства правног лица ван седишта установе

Високошколска установа може организовати студијски програм у јединици без својства правног лица ван седишта установе, ако је подржан расположивим ресурсима и ако се обезбеђује исти ниво знања дипломираних студената, иста ефикасност студирања и исти ранг (квалитет) дипломе као и у случају реализације студијског програма у седишту.

Упутства за примену стандарда 16:

16.1. Установа је дужна да поступак оснивања високошколске јединице, упис студената и реализацију студијских програма регулише статутом установе као оснивача.

16.2. Установе које изводе студијске програме у високошколским јединицама ван седишта, морају бити акредитоване од стране Комисије за акредитацију и проверу квалитета.

16.3. У високошколској јединици без својства правног лица ван седишта установе могу се реализовати и студијски програми који су акредитовани за извођење само у тој јединици.

Наставно особље

16.4. Наставно особље ангажовано у високошколској јединици је у радном односу у установи која изводи студијске програме ван седишта. Број наставника и сарадника мора бити у складу са важећим стандардима.

16.5. При прорачуну оптерећења наставног особља, студенти у високошколској јединици обрачунавају се као нове групе за предавања и вежбе према важећим стандардима и за одређено поље. За прорачун оптерећења наставника и сарадника треба користити електронски образац урађен за програм у јединици ван седишта, који се потом укључује у уједињени електронски образац за установу.

Ненаставно особље

16.6. Ненаставно особље ангажовано у високошколској јединици својим стручним и професионалним радом обезбеђује успешну реализацију студијских програма и циљева високошколске установе.

16.7. Ненаставно особље ангажовано у високошколској јединици је у радном односу у установи која изводи студијске програме ван седишта. Њихов број мора бити у складу са важећим стандардима.

Студенти

16.8. Студенти у високошколској јединици без својства правног лица морају бити заступљени у студентском парламенту установе, комисији за квалитет и другим студентским телима као и у органима управљања установе, сходно Закону о високом образовању и статуту установе.

Простор и опрема

16.9. Високошколска установа обезбеђује простор и опрему неопходне за квалитетно извођење свих облика наставе у јединици ван седишта. Стандарди простора и опреме одређују се по образовно-научним, односно образовно-уметничком пољу.

Библиотека, уџбеници и информатичка подршка

16.10. Високошколска установа обезбеђује у јединици ван седишта одговарајућу библиотеку снабдевену потребним уџбеницима за извођење наставе и информатичке ресурсе и сервисе које користи у остварењу циљева.

Стандард 17: Студије по дуалном моделу*

Високошколска установа може организovati студијски програм струковних студија, или један од модула у оквиру студијског програма струковних студија, по дуалном моделу студија, у коме се кроз активну наставу на високошколској установи и практичну обуку и рад код послодавца (у даљем тексту: учење кроз рад), стичу, усавршавају, односно изграђују знања, вештине, способности и ставови (у даљем тексту: компетенције) у складу са студијским програмом и стандардом квалификација.*

Упутство за примену стандарда 17:*

Студијски програм струковних студија или модул студијског програма струковних студија по дуалном моделу*

17.1. Основ за реализацију дуалног модела студија:*

– Основ за формирање студијског програма према дуалном моделу студирања (ДМС) је потреба тржишта рада за кадровима одређених стручно-апликативних компетенција. Потреба је исказана захтевом Привредне коморе према ВШУ и саставни је део елабората у форми прилога.*

– Дуални модел студија може се акредитовати као самостални студијски програм струковних студија, или као један од модула у оквиру студијског програма струковних студија. Поред елемената прописаних Законом о високом образовању, Законом о дуалном моделу студија у високом образовању и Стандардима 1–16 овог правилника, садржи и додатне елементе који се прописују овим стандардом.*

– У случају несагласности Стандарда 1–16 са Стандардом 17, примењиваће се одредбе Стандарда 17.*

17.2. Студијски програм струковних студија I и II степена високог образовања, односно модул у оквиру студијског програма струковних студија по дуалном моделу студија, може да се организује за сваку област и свако образовно-научно и образовно-уметничко поље, ако се наставни садржај може квалитетно усвојити кроз дуални модел студија и ако се обезбеђују исходи учења који омогућују даљи наставак школовања, ефикасност студирања, ниво квалификације као и у случају класичног начина реализације студијског програма и стицање додатних стручно-апликативних компетенција.*

17.3. Студијски програм струковних студија или модул студијског програма струковних студија по дуалном моделу, садржи учење кроз рад.*

17.4 Акредитована високошколска установа може да предвиди више различитих могућности које нуди послодавцима и студентима за студирање и учење кроз рад, односно за студирање по дуалном моделу.*

Учење кроз рад*

17.5 „Учење кроз рад“ је интегрални део студијског програма по дуалном моделу студија који носи одређени број ЕСПБ бодова и представља организован процес током кога студенти под надзором ментора код послодавца, радећи код послодавца, примењују теоријска знања у реалном радном окружењу, имају непосредан додир са пословним процедурама и технологијама које се користе у пословном свету и радећи са запосленима, стичу потребна практична знања, вештине и искуства на пословима за које се образују.*

17.6. „Ментор код послодавца“ је лице ангажовано код послодавца, које непосредно обезбеђује да се током учења кроз рад реализују садржаји утврђени студијским програмом и одговорно је да студенти стекну компетенције прописане студијским програмом и стандардом квалификација.*

17.7. „Академски ментор“ је наставник запослен у високошколској установи, који у сарадњи са ментором код послодавца планира, прати и вреднује остваривање учења кроз рад.*

17.8. „Послодавац“ је правно лице или предузетник, који испуњава услове утврђене Законом о дуалном моделу студија у високом образовању и чија делатност омогућава остваривање одговарајућих садржаја и учења кроз рад утврђеног студијским програмом.*

17.9. Пропорција поена стечених кроз учење кроз рад и на настави и испиту у високошколској установи, мора да одговара оптерећењу студената на учењу кроз рад и на настави. Однос обима часова активне наставе која се изводи на високошколској установи и учења кроз рад код послодавца утврђује се студијским програмом, с тим да активна настава (предавања, вежбе и други облици активне наставе) мора да буде заступљена са најмање 450 часова годишње, просечно на нивоу целог студијског програма, а учење кроз рад такође са најмање 450 сати годишње просечно на нивоу целог студијског програма.*

17.10. Место реализације*

– Место реализације учења кроз рад је радни простор послодавца и наводи се сагласно понуди послодавца и сагласности ВШУ (детаљи се дефинишу елаборатом и уговором са послодавцем, у складу са специфичностима послодавца).*

– Место и време распореда реализације учења кроз рад мора да одговара распореду часова за извођење студијског програма.*

– Високошколска установа може да у оквиру једног студијског програма/модула, ангажује више послодаваца.*

– Високошколска установа може да предвиди више различитих могућности које нуди послодавцима и студентима.*

– Изузетно, уз сагласност ВШУ, део учења кроз рад може да се оствари у специјализованим тренинг центрима чији је оснивач Влада Републике Србије и који располажу опремом за симулирање процеса рада.*

– У пољу уметности, учење кроз рад може да се оствари у ансамблима (драмска сцена, музичка сцена и друго у складу са ужим областима уметности)*

17.11. Међусобни однос високошколске установе и послодавца уређује се уговором о дуалном моделу у форми прописаној Законом о дуалном моделу студија у високом образовању, Законом о раду и Законом о високом образовању, а међусобни однос послодавца и студента уређује се уговором о учењу кроз рад у складу са Законом о дуалном моделу студија у високом образовању и Законом о раду.*

17.12. Високошколска установа склапа уговор о дуалном образовању са послодавцем, односно трећим лицем у коме су наведени сви битни елементи везани за дуално образовање у складу са Законом о дуалном моделу студија у високом образовању. *

Уговор се закључује на период који не може бити краћи од броја школских година потребних за реализацију студијског програма.*

17.13. Ако високошколска установа има закључене уговоре са више послодаваца, број студената које високошколска установа може да упуту на учење кроз рад, по основу уговора са свим послодавцима, не може у збиру да буде мањи од планираног броју студената на студијском програму/модулу.*

Упис студената*

17.14. Упис студената на студијске програме струковних студија који се реализују по дуалном систему обавља се путем конкурса који расписује високошколска установа.*

17.15. Специфични услови за упис студената по дуалном систему студија, везано за послодавца или статус студента у високошколској установи, морају да буду познати пре закључења уговора и садржани у њему. *

Услови преласка студената са дуалног модела на друге моделе студија на истом студијском програму, односно, за прелазак на дуални модел студија са других модела студија.*

17.16. Општим актом, високошколска установа утврђује услове за упис студената на студијски програм/модул по дуалном моделу студија, као и услове преласка студената са дуалног на друге моделе студија, односно преласка на дуални модел студија.*

17.17. Приликом преласка студената са дуалног на друге моделе студија, студентима се признају ЕСПБ бодови стечени полагањем наставних предмета, у целини или делимично, о чему одлучује ВШУ.*

17.18. Приликом преласка на дуални модел студија, студентима се признају ЕСПБ стечени полагањем наставних предмета, у целини или делимично, о чему даје сагласност послодавац, на предлог ВШУ.*

Распоређивање студената код послодавца*

17.19. Уколико у реализацији студијског програма струковних студија по дуалном моделу студија учествује више послодаваца, студенти се пријављују за учење кроз рад код одређеног послодавца из

мреже послодаваца високошколске установе. *

17.20. Студенти могу при упису да изразе жељу да учење кроз рад реализују код одређеног послодавца из мреже послодаваца. Распоређивање се врши након интервјуа студента од стране послодаваца.*

17.21. Коначно распоређивање студената по послодавцима се спроводи усаглашавањем жеља студената и избора послодавца. *

17.22. Студијским програмом, односно планом реализације учења кроз рад, утврђују се ближи услови за распоређивање студената код послодаваца.*

Каријерно вођење и саветовање*

17.23. Високошколска установа путем центра за каријерно вођење и саветовање, или на други начин, пружа подршку, подстиче и прати каријерни развој студената у складу са општим актом високошколске установе и стандардима каријерног вођења и саветовања донетим на основу закона којим се уређује национални оквир квалификација.*

17.24. Високошколска установа подржава каријерни развој студената у дуалном моделу студија тако што: прати задовољство и мотивацију студената и послодаваца током програма учења кроз рад, оснажује и подржава студенте да планирају и постављају циљеве каријерног развоја, сарађује са средњим школама ради успостављања континуитета пружања услуга каријерног вођења и саветовања, помаже студентима код избора послодавца када се учење кроз рад реализује код више послодаваца ради усмеравања студената према индивидуалним потребама и у њиховом најбољем интересу.*

Прилози за стандард 17:*

Табела 17.1 Табела са основним елементима везаним за дуално образовање.*

Табела 17.2 Табела са списком послодаваца код којих високошколска установа упућује студенте на учење кроз рад.*

Прилог 17.1 Елаборат о реализацији дуалног модела студија, са планом и програмом реализације учења кроз рад и доказима да послодавац и високошколска установа испуњавају материјалне, техничке и кадровске услове за извођење учења кроз рад, а који су у складу са Законом о дуалном моделу студија у високом образовању.*

Прилог 17.2 Извод из Статута где се наводи индивидуални модел студија.*

Прилог 17. Мрежа послодаваца који имају потребу за запошљавањем лица са квалификацијама које се стичу на тој установи.*

Прилог 17.4 Копије уговора о регулисаним међусобним правима и обавезама између високошколске установе и послодаваца.*

Прилог 17.5 Копије дописа установе о томе да је обавестила Министарство и Привредну комору о закљученим уговорима са послодавцима.*

Прилог 17.6 Правилник о поступку припреме, усвајања и контроле дуалног модела студија.*

Прилог 17.7 Општи акт у коме је уређено оцењивање студената по дуалном моделу.*

Табела 17.1 Табела са основним елементима везаним за дуално образовање*

Обим учења кроз рад исказан у часовима и ЕСПБ*

(на свим годинама студија)*

Обим теоријске наставе исказан у часовима и ЕСПБ*

(на свим годинама студија)*

Укупно часова и ЕСПБ (на свим годинама студија)*

Број послодаваца код којих високошколска установа упућује студенте на учење кроз рад*

Максималан број студената које високошколска установа упућује на учење кроз рад према склопљеним уговорима*

Планирани број студената на студијском програму*

Датум када је високошколска установа обавестила надлежно министарство о закљученим уговорима са послодавцима*
Датум када је високошколска установа обавестила привредну комору о закљученим уговорима са послодавцима*

Табела 17.2 Табела са списком послодаваца код којих високошколска установа упућује студенте на учење кроз рад*

Назив послодавца*	Адреса*	Број места за студенте који уче кроз рад према уговору*	Број ментора код послодавца*

*Службени гласник РС, број 1/2021

СТАНДАРДИ ЗА АКРЕДИТАЦИЈУ СТУДИЈСКИХ ПРОГРАМА ДОКТОРСКИХ СТУДИЈА У ОБРАЗОВНО-НАУЧНИМ ПОЉИМА

Посебан стандард: Компетентност високошколске установе за реализацију докторских студија

Стандард 1: Структура студијског програма

Стандард 2: Сврха студијског програма

Стандард 3: Циљеви студијског програма

Стандард 4: Компетенције дипломираних студената

Стандард 5: Курикулум

Стандард 6: Квалитет, савременост и међународна усаглашеност студијског програма

Стандард 7: Упис студената

Стандард 8: Оцењивање и напредовање студената

Стандард 9: Наставно особље

Стандард 10: Организациона и материјална средства

Стандард 11: Контрола квалитета

Стандард 12: Јавност у раду

Додатни стандарди за студијске програме који се изводе на светском језику, за заједничке студијске програме и за ИМТ програме

Стандард 13: Студије на светском језику

Стандард 14: Заједнички студијски програм

Стандард 15: ИМТ студијски програм

Посебан стандард: Компетентност високошколске установе за реализацију докторских студија

Високошколска установа доказује своју спремност за извођење докторских студија на основу показатеља који се односе на научноистраживачки рад.

Упутства за примену посебног стандарда:

1. Високошколска установа има програм научноистраживачког рада и акредитована је као научноистраживачка установа у складу са законом. У случају заједничких студијских програма више високошколских установа свака од установа учесница мора бити акредитована као научноистраживачка установа.

2. Способност високошколске установе се мери и на основу:

а. броја докторских дисертација одбрањених у високошколској установи за област за коју се студијски програм акредитује, имајући у виду однос броја докторских дисертација према броју студената који су завршили мастер, односно интегрисане студије у претходном петогодишњем периоду;

- б. односа броја наставника и броја наставника који су укључени у научноистраживачке пројекте;
  - в. односа броја публикација у часописима, са листе часописа категорисаних од стране министарства надлежног за науку, у последњих десет година и броја наставника;
  - г. остварене сарадње са установама у земљи и свету.
3. Високошколска установа има наставнике ангажоване са пуним радним временом који задовољавају критеријуме да буду ментори у изради доктората.

Стандард 1: Структура студијског програма

Докторске студије имају најмање 180 ЕСПБ бодова, уз претходно остварени обим студија од најмање 300 ЕСПБ бодова на основним академским и мастер академским студијама, односно на завршеним интегрисаним академским студијама. Докторска дисертација је завршни део студијског програма докторских студија.

Упутства за примену стандарда 1:

- 1.1. Сваки студијски програм садржи јасно наведене следеће елементе (који се детаљно исказују у одговарајућим стандардима):
- а. назив студијског програма;
  - б. циљеве студијског програма;
  - в. исход студијског програма;
  - г. назив дипломе;
  - д. услове за упис на студијски програм;
  - ђ. листу обавезних и изборних студијских подручја, односно предмета, са оквирним садржајем;
  - е. начин извођења студија – бодовну вредност сваког предмета исказану у складу са европским системом преноса бодова;
  - ж. вредност докторске дисертације исказану у ЕСПБ бодовима;
  - з. предуслове за упис појединих предмета или групе предмета;
  - и. начин избора предмета из других студијских програма на истом или другом универзитету;
  - ј. услове за прелазак са других студијских програма у оквиру истих или сродних области студија;
  - к. друга питања од значаја за извођење студијског програма.

Стандард 2: Сврха студијског програма

Студијски програм докторских студија има јасно дефинисану и објављену сврху и улогу у образовном систему.

Упутства за примену стандарда 2:

- 2.1. Сврха студијског програма је јасно формулисана.
- 2.2. Сврха студијског програма докторских студија је развој науке, критичког мишљења и образовање кадрова оспособљених да самостално воде оригинална и научно релевантна истраживања и развој нових технологија и поступака који доприносе општем развоју друштва као и да критички процењују истраживања других.
- 2.3. Сврха студијског програма мора бити у складу с мисијом и циљевима високошколске установе на којој се програм изводи.

Стандард 3: Циљеви студијског програма

Студијски програм докторских студија има дефинисане циљеве.

Упутства за примену стандарда 3:

- 3.1. Циљеви студијског програма укључују постизање научних способности и академских вештина, развој креативних способности и овладавање специфичним практичним вештинама потребним за будући развој каријере.
- 3.2. Циљеви студијског програма су усклађени са савременим правцима развоја одговарајуће научне дисциплине у свету.
- 3.3. Циљеви студијског програма морају бити у складу са циљевима високошколске установе на којој се програм изводи.

Стандард 4: Компетенције дипломираних студената

Савладавањем студијског програма докторских студија студент стиче опште и специфичне истраживачке способности које су подређене квалитетном обављању стручне и научне делатности.

Упутства за примену стандарда 4:

4.1. Програм докторских студија треба да омогући студентима да након завршених студија поседују знања, вештине, развијене способности и компетенције да:

- а. самостално решавају практичне и теоријске проблеме у области у којој су докторирали и организују и остварују развојна и научна истраживања;
- б. могу да се укључе у остварење међународних научних пројеката;
- в. могу да реализују развој нових технологија и поступака у оквирима својих струка и да разумеју и користе најсавременија знања у датој научној области;
- г. критички мисле, делују креативно и независно;
- д. поштују принципе етичког кодекса добре научне праксе;
- ђ. комуницирају на професионалном нивоу у саопштавању научноистраживачких резултата;
- е. научноистраживачке резултате саопштавају на научним конференцијама, објављују у научним часописима, кроз патенте и нова техничка решења;
- ж. доприносе развоју нових знања у одређеној научној дисциплини и науци уопште.

4.2. Савладавањем студијског програма студент стиче следеће предметно-специфичне компетенције:

- а. темељно познавање и разумевање дисциплине одговарајуће струке;
- б. способност решавања проблема уз употребу научних метода и поступака;
- в. повезивање основних знања из различитих области и примена тих знања;
- г. способност праћења савремених достигнућа у струци;
- д. развој вештина и спретности у употреби знања у одговарајућем подручју;
- ђ. употреба информационо-комуникационих технологија у овладавању знањима одговарајућег подручја.

4.3. Компетенције стечене савладавањем студијског програма омогућавају студентима даљи професионални развој у науци, образовању, привреди и јавном сектору.

4.4. Исходи учења се описују према дескрипторима исхода учења *националног оквира квалификација*, које предлаже Национални савет за високо образовање а усваја Министарство.

Стандард 5: Курикулум

Курикулум садржи листу и структуру обавезних и изборних предмета и модула са описом и докторску дисертацију као завршни део студијског програма докторских студија.

Упутства за примену стандарда 5:

- 5.1. Структура курикулума обухвата распоред предмета по семестрима, фонд часова активне наставе и број ЕСПБ бодова.
- 5.2. Курикулум садржи дефинисане основе за самостални истраживачки рад студента.
- 5.3. Курикулумом се дефинишу обавезни и изборни предмети и модули по обиму, садржају и начину реализације.
- 5.4. Опис предмета садржи назив, тип предмета, годину и семестар студија, број ЕСПБ бодова, име наставника, циљ предмета са очекиваним исходима (знањима и способностима), предуслове за похађање предмета, садржај предмета, препоручену литературу, методе извођења наставе, начин провере знања и оцењивања и друге одговарајуће податке.
- 5.5. Број бодова који одговара изборним предметима је најмање 50% од укупног броја бодова који одговара свим предметима студијског програма, укључујући садржаје везане за преносиве вештине (комуникационе вештине, тимски рад, предузетништво, управљање пројектима, етичност, стандардизација, заштита интелектуалне својине).
- 5.6. Курикулумом се ближе одређују захтеви везани за припрему докторске дисертације специфични за свако образовно-научно поље и области унутар поља.

- 5.7. Докторска дисертација је самостални оригинални научни рад студента докторских студија.
- 5.8. Поступак пријаве, израде и одбране докторске дисертације се одређује општим актом самосталне високошколске установе.
- 5.9. Број бодова за докторску дисертацију улази у укупан број бодова потребних за завршетак докторских студија.
- 5.10. Најмање половина ЕСПБ бодова предвиђена за реализацију докторских студија односи се на докторску дисертацију.
- 5.11. Активна настава се састоји од најмање 25% предавања. Преостала настава је студијски истраживачки рад (СИР), који се при прорачуну оптерећења наставника дели са 6.
- 5.12. Високошколска установа мора за акредитацију докторских студија обезбедити акредитацију за научноистраживачки рад код одговарајућег акредитационог тела.

Стандард 6: Квалитет, савременост, релевантност и међународна усаглашеност студијског програма

Студијски програм прати савремене светске токове и стање струке и науке у одговарајућем образовно-научном пољу, усаглашен је са стратешким приоритетима земље и упоредив је са сличним програмима на иностраним високошколским установама у оквиру европског образовног простора.

Упутства за примену стандарда 6:

- 6.1. Студијски програм нуди студентима најновија научна сазнања из области коју покрива и прати нова остварења у науци.
- 6.2. Студијски програм је целовит и свеобухватан и усаглашен са другим програмима високошколске установе.
- 6.3. Студијски програм је суштински и формално усаглашен са стратегијама развоја образовања, науке и струке у Републици Србији.
- 6.4. Студијски програм је формално и структурно усаглашен са најмање три акредитована инострана програма, од којих су најмање два из европског образовног простора.
- 6.5. Студијски програм је усаглашен са европским стандардима у погледу услова уписа, трајања студија, услова преласка у наредну годину, стицања дипломе и начина студирања.

Стандард 7: Упис студената

Високошколска установа у складу са друштвеним потребама и потребама развоја науке, образовања и културе и својим ресурсима уписује студенте на студијски програм докторских студија.

Упутства за примену стандарда 7:

- 7.1. Број студената који се уписују на студијски програм одређује се на основу расположивих просторних, кадровских и других могућности установе, приоритета државе, као и процењених друштвених потреба.
- 7.2. Право уписа имају кандидати који су остварили обим студија од најмање 300 ЕСПБ бодова на основним академским и мастер академским студијама, односно најмање 300 ЕСПБ бодова на завршеним интегрисаним академским студијама, као и на основу оствареног успеха у току тих студија и провере њиховог знања, склоности и способности.
- 7.3. За упис на докторске студије неопходно је познавање бар једног страног језика који утврђује високошколска установа.
- 7.3. Процедура уписа је јавна.
- 7.5. Потребна знања, склоности и способности које се проверавају при упису на докторске студије, као и начин те провере објављују се у конкурс.

Стандард 8: Оцењивање и напредовање студената

Оцењивање студената врши се непрекидним праћењем рада студената и на основу поена стечених извршавањем предиспитних обавеза и полагањем испита. Докторска дисертација се оцењује на основу показатеља њеног научног доприноса.

Упутства за примену стандарда 8:

- 8.1. Студенти савлађују студијски програм полагањем испита, чиме стичу одређени број ЕСПБ бодова.
- 8.2. Број ЕСПБ бодова сваког предмета је утврђен на основу радног оптерећења студента током савлађивања предмета, и то применом унапред прихваћене и јединствене методологије за све предмете и све програме високошколске установе.

8.3. Напредовање сваког студента оцењује се једном годишње и представља саставни део извештаја о самовредновању студијског програма.

8.4. Дисертација је завршни део студијског програма докторских студија. Дисертација представља самостални научноистраживачки рад. Остварени научни допринос се оцењује према броју научних публикација, патената или техничких унапређења. Унутар области се одређују услови које је потребно испунити да би се приступило одбрани докторске дисертације, на основу радова објављених или прихваћених за објављивање у научним часописима категорисаним од стране министарства надлежног за науку.

8.5. Начин и поступак припреме и одбране дисертације уређује се општим актом високошколске установе којим се дефинише прихватање теме за дисертацију, оцена урађене дисертације и испуњеност услова за приступање јавној усменој одбрани.

8.6. Ментор може да буде члан комисије за оцену и одбрану докторске дисертације.

Природно-математичке науке

Најмање један рад студента који је повезан са садржајем докторске дисертације, у којем је он први аутор, објављен је или прихваћен за објављивање у часопису са импакт фактором са СЦИ листе, односно СЦИе листе.

Друштвено-хуманистичке науке

Најмање један рад студента који је повезан са садржајем докторске дисертације, у којем је он први аутор, објављен је или прихваћен за објављивање у часопису са листе часописа категорисаних од стране министарства надлежног за науку.

Медицинске науке

Најмање један рад студента који је повезан са садржајем докторске дисертације, у којем је он први аутор, објављен је или прихваћен за објављивање у часопису са импакт фактором са СЦИ листе, односно СЦИе листе.

Техничко-технолошке науке

У пољу техничко-технолошких наука, осим у области архитектуре и урбанизма, најмање један рад студента који је повезан са садржајем докторске дисертације, у којем је он први аутор, објављен је или прихваћен за објављивање у часопису са импакт фактором са СЦИ листе, односно СЦИе листе. У области архитектуре и урбанизма најмање један рад студента, у којем је он први аутор, објављен је у часопису са СЦИ листе, односно СЦИе листе, или припада категоријама М24, М51 и СУА1.

Стандард 9: Наставно особље

За реализацију студијског програма докторских студија обезбеђено је наставно особље које има потребну научну компетентност.

Упутства за примену стандарда 9:

9.1. Високошколска установа која изводи докторске студије треба да има:

а. руководиоца студијског програма који је одговоран за организацију пријема студената, реализацију наставе, поштовање законских норми и процедура реализације студија од пријема до одбране рада докторанта;

б. дефинисане критеријуме за избор наставника који раде са пуним радним временом у високошколској установи и развијен систем избора наставника из других научних институција који учествују у реализацији докторских студија, који је у складу са законом;

в. наставнике чије се компетенције за извођење наставе на докторским студијама доказују списком радова и подацима о учешћу у домаћим и међународним научноистраживачким пројектима;

г. најмање половину наставника укључених у научноистраживачке пројекте;

д. дефинисану процедуру именовања ментора у којој се проверава да ли ментор задовољава услове стандарда.

9.2. Ментор може бити лице изабрано у наставна звања: доцент, ванредни професор, редовни професор, професор емеритус, односно научна звања: научни сарадник, виши научни сарадник и научни саветник, као и члан САНУ у радном саставу који има или је имао наставно или научно звање.

9.3. Ментор има најмање пет научних радова из одговарајуће области студијског програма, објављених или прихваћених за објављивање у научним часописима категорисаним од стране министарства надлежног за науку у претходних десет година. Ментор може да води највише пет доктораната истовремено.

9.4. Најмање пет наставника, који учествују на студијском програму докторских студија, је у радном односу са пуним радним временом у високошколској установи.

Од укупног броја наставника најмање 50% је у радном односу са пуним радним временом у високошколској установи. Од укупног броја ментора најмање 50% је у радном односу са пуним радним временом у високошколској установи.

Професор емеритус може учествовати у извођењу свих облика наставе на академским студијама другог и трећег степена, бити ментор и члан комисија у поступку израде и одбране докторских дисертација, односно докторских уметничких пројеката, бити члан комисије за припремање предлога за избор наставника универзитета и учествовати у научноистраживачком раду.

Члан САНУ у радном саставу, који је пре пензионисања имао наставно или научно звање, може учествовати у извођењу свих облика наставе на докторским академским студијама, бити ментор и члан комисија у поступку израде и одбране докторске дисертације, бити члан комисије за припремање предлога за избор наставника универзитета и учествовати у научноистраживачком раду.

Лице изабрано у научно звање на начин и по поступку прописаним законом којим је регулисана научноистраживачка делатност, може учествовати у извођењу свих облика наставе на мастер и докторским академским студијама, бити ментор и члан комисија у поступку израде и одбране завршног рада на мастер студијама и докторске дисертације, бити члан комисије за припремање предлога за избор наставника и сарадника универзитета и учествовати у научноистраживачком раду.

Уколико лице из претходног става нема заснован радни однос у високошколској установи на којој се програм изводи, установа са њим закључује уговор о ангажовању за извођење наставе.

Гостујући професор, који учествује у реализацији студијског програма рачуна се као наставник у допунском радном односу.

Природно-математичке науке

Компетентност наставника се утврђује на основу: научних радова објављених у међународним часописима (најмање три рада у претходних десет година објављена или прихваћена за објављивање у часописима са импакт фактором са СЦИ листе, односно СЦИе листе), научних радова објављених у домаћим часописима, научних радова објављених у зборницима са међународних научних скупова, монографија, патената, уџбеника, нових производа или битно побољшаног постојећег производа.

Ментор има најмање пет радова објављених у претходних десет година у часописима са импакт фактором са СЦИ листе, односно СЦИе листе.

Друштвено-хуманистичке науке

Компетентност наставника се утврђује на основу: научних радова објављених у међународним часописима, научних радова објављених у домаћим часописима, радова објављених у зборницима са међународних научних скупова, монографија, патената и уџбеника.

Наставу на докторским студијама у пољу друштвено-хуманистичких наука може да изводи наставник који је у претходних десет година остварио најмање 12 бодова за радове у категоријама: М11; М12; М13; М14; М21; М22; М23; М24; М31; М32; М33; М34 и М51.

Ментор на докторским студијама у пољу друштвено-хуманистичких наука може бити наставник који је у претходних десет година остварио најмање 24 бода, и то: – најмање 4 бода за рад у часопису са листа ССЦИ, ЕРИХ, ХЕИНОНЛИНЕ и ЕџонЛит или у часопису категорије М24, и – најмање 20 бодова за радове у категоријама: М11; М12; М13; М14; М21; М22; М23; М24; М31; М32; М33; М34 и М51. Радови у категоријама: М31; М32; М33 и М34 доносе највише 20% потребних бодова. У области филолошких наука Национални савет за високо образовање и Комисија за акредитацију и проверу квалитета одређују посебне критеријуме за процену релевантности публикација.

Медицинске науке

Компетентност наставника се утврђује на основу: научних радова објављених у међународним часописима (најмање три рада у претходних десет година објављена или прихваћена за објављивање у часописима са импакт фактором са СЦИ листе, односно СЦИе листе), научних радова објављених у домаћим часописима, радова објављених у зборницима са међународних научних скупова, монографија, патената, уџбеника, новог производа или битно побољшаног постојећег производа.

Ментор има најмање пет радова објављених у претходних десет година у часописима са импакт фактором са СЦИ листе, односно СЦИе листе.

Техничко-технолошке науке

Стручност наставника се утврђује на основу научних радова објављених у међународним часописима (најмање три рада у претходних десет година објављена или прихваћена за објављивање у часопису са импакт фактором са СЦИ листе, односно СЦИе листе), научних радова објављених у домаћим часописима, радова објављених у зборницима са међународних научних скупова, монографија, патената, уџбеника, новог производа или битно побољшаног постојећег производа, нове биљне сорте, нове сорте стоке и нове технологије.

Ментор има најмање пет радова објављених у претходних десет година у часописима са импакт фактором са СЦИ листе, односно СЦИе листе. У области архитектуре и урбанизма примењују се посебни критеријуми, усклађени са специфичношћу ове области, укључујући и стручно-уметничке радове за области архитектуре и урбанизма од међународног значаја (СУА1). Наставу на докторским студијама у области архитектуре и

урбанизма може да изводи наставник који је остварио најмање 12 бодова за радове у категоријама: M11; M12; M13; M14; M21; M22; M23; M24; CYA1, M31; M32; M33; M34 и M51.

Ментор на докторским студијама у области архитектуре и урбанизма, може бити наставник који је у претходних десет година остварио најмање 24 бода и то:

– најмање 10 бодова за радове у часопису са СЦИ листе или у часопису категорије M24 или из категорије CYA1;

– најмање 14 бодова за радове у категоријама: M11; M12; M13; M14; M21; M22; M23; M24; CYA1; M31; M32; M33; M34 и M51.

Радови из категорија: M31; M32; M33 и M34 доносе највише 20% потребних бодова.

У вредновању резултата примењиваће се Правилник о поступку и начину вредновања и квантитативном исказивању научноистраживачких резултата истраживача у складу са Законом о научноистраживачкој делатности.

Стандард 10: Организациона и материјална средства

За извођење студијског програма обезбеђују се одговарајући људски, просторни, техничко-технолошки, библиотечки и други ресурси који су примерени карактеру студијског програма докторских студија и броју студената који се уписују.

Упутства за примену стандарда 10:

10.1. Високошколска установа има план и буџет који су предвиђени за реализацију научноистраживачког рада.

10.2. Средства за реализацију студија морају бити обезбеђена.

10.3. Високошколска установа обезбеђује студентима коришћење опреме која је потребна за научноистраживачки рад, самостално или у сарадњи са другим институцијама, што документује листом опреме са одговарајућим карактеристикама.

10.4. Високошколска установа обезбеђује студентима коришћење опреме или приступ опреми која је потребна за научноистраживачки рад на основу уговора о сарадњи са другим одговарајућим установама.

10.5. Високошколска установа обезбеђује коришћење библиотечног фонда из својих или других извора, у обиму потребном за остварење програма докторских студија. Студенти докторских студија имају приступ базама података које су неопходне за израду докторских дисертација и за научноистраживачки рад.

10.6. За извођење студијског програма обезбеђен је одговарајући простор за извођење наставе, одговарајући лабораторијски простор неопходан за експериментални рад, као и савремена опрема.

Стандард 11: Контрола квалитета

За студијски програм докторских студија високошколска установа редовно и систематично спроводи контролу квалитета путем самовредновања и спољашњом провером квалитета.

Опис (највише 100 речи):

Упутства за примену стандарда 11:

11.1. Контрола квалитета студијског програма подразумева редовно и систематично праћење, као и предузимање мера за унапређење квалитета у следећим његовим елементима: курикулум, настава, резултати научноистраживачког рада проистекли из докторских дисертација, наставници, ментори и ефикасност студија.

11.2. Установа својим актима обезбеђује праћење квалитета докторских дисертација и спречавање плагијаризма.

11.3. Контрола квалитета програма се обавља у унапред одређеним временским периодима у складу са законом.

11.4. У контроли квалитета студијског програма обезбеђена је активна улога студената и њихова оцена квалитета програма.

Стандард 12: Јавност у раду

Високошколска установа обезбеђује јавну доступност студијског програма и докторске дисертације као завршног рада докторских студија.

Упутства за примену стандарда 12:

12.1. Установа је дужна да установи дигитални репозиторијум у којем се трајно чувају електронске верзије одбрањених докторских дисертација, заједно са извештајем комисије за оцену дисертације, подацима о ментору и саставу комисије и подацима о научним радовима кандидата чије је објављивање било предуслов за одбрану, као и да све податке учини јавно доступним на својој званичној веб страници.

12.2. Установа је дужна да податке о менторима, заједно са подацима о њиховој компетентности и претходним менторствима, учини јавно доступним на својој званичној веб страници.

Стандард 13: Студије на светском језику

Високошколска установа може организовати студијски програм докторских студија на светском језику за сваку област и свако образовно-научно поље, ако поседује људске и материјалне ресурсе који омогућују да се наставни садржај може остварити у складу са стандардима.

Упутства за примену стандарда 13:

13.1. Када се настава изводи на светском језику наставници и сарадници морају имати одговарајуће компетенције за извођење наставе на том језику.

13.2. За извођење наставе на светском језику установа обезбеђује минимално 100 библиотечких јединица на том језику.

13.3. Установа обезбеђује наставни материјали и учила на језику на којем се изводи настава.

13.4. Службе које раде са студентима морају бити оспособљене за давање услуга на светском језику.

13.5. Јавне исправе и административна документација се издају на обрасцу који је штампан двојезично, на српском језику ћириличним писмом и на језику и писму на којем се изводи настава.

13.6. Студенти морају поседовати задовољавајуће језичке компетенције из светског језика на којем се изводи студијски програм.

13.7. Студијски програм на светском језику се акредитује као посебан студијски програм, ако се изводи само на том језику.

13.8. Уколико је студијски програм акредитован за извођење на српском и на једном светском језику, у прорачуну оптерећења наставника и сарадника, као и при одређивању потребног простора, узима се у обзир укупан број студената на оба језика. Овакви програми третирају се као један студијски програм.

13.9. Установа за акредитацију студијског програма на српском и светском језику подноси превод свих стандарда, додатак дипломи, књигу предмета и књигу наставника и на светском језику.

Стандард 14: Заједнички студијски програм

Под заједничким студијским програмом (ЗС-програм) подразумева се студијски програм за стицање свих облика заједничких диплома који организују и изводе више високошколских установа са статусом правног лица. Заједнички студијски програми воде стицању заједничке дипломе, двоструке (две) дипломе, или једне дипломе коју издаје установа одређена међусобним споразумом установа учесница.

Упутства за примену стандарда 14:

14.1. ЗС-програми се могу организовати из једне или из више области (ИМТ студијски програми). Заједнички студијски програм могу да изводе акредитоване високошколске установе. Уколико је нека од високошколских установа регистрована у другој земљи, она мора бити акредитована у тој земљи.

14.2. Високошколске установе које организују и изводе ЗС-програм склапају уговор којим се регулишу сви елементи неопходни за реализацију студијског програма.

14.3. Две или више високошколских установа могу поднети захтев за акредитацију ЗС-програма ако заједно обезбеђују да више од 70% часова активне наставе на студијском програму држе наставници у радном односу са пуним радним временом. Материјал за акредитацију је јединствен, тако да захтев за акредитацију заједно поднесе све укључене високошколске установе. У документацији за акредитацију потребно је навести све елементе који дефинишу учешће сваке високошколске установе у реализацији студијског програма.

14.4. ЗС-програми се остварују у седиштима акредитованих високошколских установа, при чему се прецизно дефинишу делови студијског програма који се реализују у појединим седиштима.

14.5. Конкурс за упис студената на ЗС-програме заједнички објављују акредитоване високошколске установе.

14.6. Диплома и додаток дипломи се издају на прописаном обрасцу на српском језику ћириличким писмом, на језику организатора заједничког програма и на енглеском језику.

14.7. Диплому и додаток дипломи потписују овлашћена лица акредитованих високошколских установа које учествују у реализацији ЗС-програма у случају заједничке дипломе, односно лица која су овлашћена да потписују двоструку диплому, односно овлашћено лице установе која по споразуму учесника у програму издаје једну диплому.

Стандард 15: ИМТ студијски програм

Под ИМТ студијским програмима подразумевају се интердисциплинарни, мултидисциплинарни и трансдисциплинарни студијски програми који обухватају материју из две или више области из истог или различитих научних поља.

Упутства за примену стандарда 15:

15.1. Захтев за акредитацију ИМТ студијског програма може поднети једна или више високошколских установа које морају имати уверење о акредитацији.

15.2. Стручне, академске и научне називе, предлаже подносилац захтева за акредитацију ИМТ студијског програма који упућује на акредитацију.

15.3. У поступку акредитације студијског програма формулише се и одговарајући ИМТ стручни, академски, односно научни назив, који утврђује Национални савет за високо образовање на предлог Конференције универзитета Србије и Конференције академија струковних студија Србије. Тако утврђен назив се наводи у решењу о акредитацији.

15.4. Приликом формулисања стручних, академских и научних назива који се стичу завршетком ИМТ студија, користи се комбинација целине или делова две најважније области које чине дати интердисциплинарни програм.

15.5. Две најважније области и њихов редослед у називу утврђују се на основу броја ЕСПБ бодова које дате области имају у студијском програму.

15.6. Студијски програм се приказује да је ИМТ студијски програм, ако свака од две главне области садржи најмање 25% ЕСПБ предмета из дате области. Ове две области треба да су заступљене са најмање 70% ЕСПБ датог студијског програма.

СТАНДАРДИ ЗА АКРЕДИТАЦИЈУ СТУДИЈСКИХ ПРОГРАМА ДОКТОРСКИХ СТУДИЈА УМЕТНОСТИ

Посебан стандард: Компетентност високошколске установе за реализацију докторских студија уметности

Стандард 1: Структура студијског програма

Стандард 2: Сврха студијског програма

Стандард 3: Циљеви студијског програма

Стандард 4: Компетенције дипломираних студената

Стандард 5: Курикулум

Стандард 6: Квалитет, савременост и међународна усаглашеност студијског програма

Стандард 7: Упис студената

Стандард 8: Оцењивање и напредовање студената

Стандард 9: Наставно особље

Стандард 10: Организациона и материјална средства

Стандард 11: Контрола квалитета

Стандард 12: Јавност у раду

Додатни стандарди за студијске програме који се изводе на светском језику, за заједничке програме и за ИМТ програме:

Стандард 13: Студије на светском језику

Стандард 14: Заједнички студијски програм

Стандард 15: ИМТ програм

Посебан стандард: Компетентност високошколске установе за реализацију докторских студија уметности

Високошколска установа доказује своју спремност за извођење докторских студија уметности на основу показатеља који се односе на уметнички, уметничко-истраживачки и теоријски рад.

Упутства за примену посебног стандарда:

1. Високошколска установа има краткорочни и дугорочни програм рада.

2. Способност високошколске установе се мери и на основу:

- а. броја докторских уметничких пројеката и магистарских или мастер радова у пољу уметности одбрањених у високошколској установи за област за коју се студијски програм акредитује, имајући у виду однос броја докторских уметничких пројеката и магистарских теза у пољу уметности према броју дипломираних студената и студената који су завршили мастер, односно интегрисане студије у претходном петогодишњем периоду;
- б. односа броја наставника и броја наставника који су укључени у уметничке и уметничко-истраживачке пројекте;
- в. остварене сарадње са сродним институцијама и установама културе и уметности у земљи и свету.
3. Установа има наставнике са одговарајућим референцама и искуством у раду, као и остале ресурсе на нивоу одговарајућем за образовање највишег степена.
4. Високошколска установа има наставнике ангажоване са пуним радним временом који су били ментори у изради магистарских или мастер радова у пољу уметности и докторских уметничких пројеката из уметничке области за који се студијски програм акредитује.
5. Установа остварује мастер и основне студије из уметничке области за коју се студијски програм акредитује.

Стандард 1: Структура студијског програма

Докторске студије уметности имају најмање 180 ЕСПБ бодова уз претходно остварени обим студија од најмање 300 ЕСПБ бодова на основним академским и мастер академским студијама, односно на завршеним интегрисаним академским студијама. Уметнички пројект је завршни део студијског програма докторских студија уметности.

Упутства за примену стандарда 1:

- 1.1. Сваки студијски програм садржи јасно наведене следеће елементе (који се детаљно исказују у одговарајућим стандардима):
- а. назив студијског програма;
- б. циљеве студијског програма;
- в. исход студијског програма;
- г. назив дипломе;
- д. услове за упис на студијски програм;
- ђ. листу обавезних и изборних студијских подручја, односно предмета, са оквирним садржајем;
- е. начин извођења студија – бодовну вредност сваког предмета исказану у складу са европским системом преноса бодова;
- ж. вредност докторског уметничког пројекта исказаног у ЕСПБ бодовима;
- з. предуслове за упис појединих предмета или групе предмета;
- и. начин избора предмета из других студијских програма на истом или другом универзитету;
- ј. услове за прелазак са других студијских програма у оквиру истих или сродних области студија;
- к. друга питања од значаја за извођење студијског програма.

Стандард 2: Сврха студијског програма

Студијски програм докторских студија уметности има јасно дефинисану и објављену сврху у образовном систему.

Упутства за примену стандарда 2:

- 2.1. Сврха студијског програма је јасно и недвосмислено формулисана.
- 2.2. Сврха студијског програма докторских студија је развој уметности, критичког и теоријског мишљења и образовање стручњака способних да самостално воде уметничка истраживања, доприносе општем развоју друштва, као и да критички процењују истраживања других.
- 2.3. Сврха студијског програма мора бити у складу са мисијом и циљевима високошколске установе на којој се програм изводи.

Стандард 3: Циљеви студијског програма

Студијски програм докторских студија уметности има јасно дефинисане и објављене циљеве.

Упутства за примену стандарда 3:

3.1. Циљеви студијског програма укључују постизање уметничких способности и академских вештина, развој креативних способности и овладавање специфичним практичним вештинама потребним за будући развој каријере.

3.2. Циљеви студијског програма докторских студија уметности су усклађени са савременим правцима развоја одговарајуће уметничке области у свету.

3.3. Циљеви студијског програма морају бити у складу са циљевима високошколске установе на којој се програм изводи.

Стандард 4: Компетенције свршених студената

Савладавањем студијског програма докторских студија уметности студент стиче опште и специфичне истраживачке способности које су подређене квалитетном обављању уметничке, теоријске и стручне делатности.

Упутства за примену стандарда 4:

4.1. Програм докторских студија уметности треба да омогући студентима да након завршених студија поседују знања, вештине и високо развијене способности:

- а. оригиналног доприноса уметности и унапређења културног и цивилизацијског окружења;
- б. да се укључе у остварење међународних уметничких пројеката;
- в. развијања нових технологија и поступака у оквирима својих уметничких области и разумевања и употребе најсавременијих знања у тој уметничкој области;
- г. сувереног владања методима, поступцима и процесима уметничког и теоријског изражавања и истраживања;
- д. писања у академском стилу, формирања доследних аргумената и артикулације идеја;
- ђ. развоја критичког и самокритичког мишљења и приступа;
- е. развоја комуникационих способности и спретности, као и сарадње са ужим социјалним и међународним окружењем;
- ж. поштовања принципа професионалне етике.

4.2. Савладавањем студијског програма студент стиче следеће предметно-специфичне способности:

- а. креативног и независног деловања и критичког мишљења;
- б. темељног познавања и разумевања дисциплине одговарајуће струке;
- в. решавања конкретних проблема уз употребу уметничких метода и поступака;
- г. повезивања основних знања из различитих области и њихове примене;
- д. праћења и примене новина у струци;
- ђ. развоја вештина и спретности у употреби знања у одговарајућем подручју;
- е. употребе информационо-комуникационих технологија у овладавању знањима из одговарајућег подручја.

4.3. Компетенције стечене савладавањем студијског програма омогућавају студентима даљи професионални развој у уметности, образовању, привреди и јавном сектору.

4.4. Исходи учења се описују према дескрипторима исхода учења *националног оквира квалификација*, које предлаже Национални савет за високо образовање а усваја Министарство.

Стандард 5: Курикулум

Курикулум садржи листу и структуру обавезних и изборних предмета и модула са описом, као и докторски уметнички пројект који је завршни део студијског програма докторских студија уметности.

Упутства за примену стандарда 5:

- 5.1. Структура курикулума обухвата распоред предмета по семестрима, фонд часова активне наставе и број ЕСПБ бодова.
- 5.2. Курикулум садржи дефинисане основе за самостални уметничко-истраживачки рад студента.
- 5.3. Курикулумом се дефинишу обавезни и изборни предмети и модули по обиму, садржају и начину реализације.

5.4. Опис предмета садржи назив, тип предмета, годину и семестар студија, број ЕСПБ бодова, име наставника, циљ предмета са очекиваним исходима (знањима и способностима), предуслове за похађање предмета, садржај предмета, препоручену литературу, методе извођења наставе, начин провере знања и оцењивања и друге одговарајуће податке.

5.5. Број бодова који одговара изборним предметима је најмање 20% од укупног броја бодова који одговара свим предметима студијског програма.

5.6. Структура студијског програма на студијама у пољу уметности садржи следеће групе предмета изражене бројем ЕСПБ бодова: уметничке, теоријско-уметничке и остале, заступљене у процентима примереним различитим уметничким областима.

5.7. Докторски уметнички пројект је завршни део студијског програма докторских студија уметности. Докторски уметнички пројект је самостални оригинални уметнички рад и састоји из уметничког пројекта и писаног дела рада. Уметнички пројект представља уметнички рад јавно приказан у форми изложбе, јавног извођења, публикације или неке друге врсте уметничког достигнућа. Писани део рада представља резултат темељног тумачења истраженог уметничког пројекта и теоријске теме која је у дијалогској вези са уметничким достигнућем. Уметнички пројект и писани део рада са одговарајућим прилозима морају бити јавно објављени и дефинисани примерено достигнућима и искуствима у образовању у различитим уметничким областима као што су: драмске и аудиовизуелне уметности, ликовне уметности, музичка уметност, примењене уметности и дизајн.

5.8. Најмање половина ЕСПБ бодова предвиђена за реализацију докторских студија односи се на докторски уметнички пројект.

Стандард 6: Квалитет, савременост и међународна усаглашеност студијског програма

Студијски програм прати савремене светске токове уметности и упоредив је са сличним програмима на иностранним високошколским установама у оквиру европског и светског образовног простора.

Упутства за примену стандарда 6:

6.1. Студијски програм нуди студентима најновија сазнања у уметности и теорији уметности.

6.2. Студијски програм је целовит и свеобухватан и усаглашен са другим програмима високошколске установе.

6.3. Студијски програм је суштински и формално усаглашен са стратегијама развоја образовања, уметности и културе у Републици Србији.

6.4. Студијски програм је упоредив са најмање три акредитована иностранна програма, од којих су најмање два из европског образовног простора.

6.5. Студијски програм је усаглашен са европским стандардима у погледу услова уписа, трајања студија, услова преласка у наредну годину, стицања дипломе и начина студирања.

Стандард 7: Упис студената

Високошколска установа, у складу са друштвеним потребама и потребама развоја уметности, образовања и културе и својим ресурсима, уписује студенте на студијски програм докторских студија уметности.

Упутства за примену стандарда 7:

7.1. Број студената који се уписују на студијски програм одређује се на основу расположивих просторних, кадровских и других могућности установе, приоритета државе, као и процењених друштвених потреба.

7.2. Право уписа имају кандидати који су остварили обим студија од најмање 300 ЕСПБ бодова на основним академским и мастер академским студијама, односно најмање 300 ЕСПБ бодова на завршеним интегрисаним академским студијама, као и на основу оствареног успеха у току тих студија и провере њиховог знања, склоности и способности.

7.3. За упис на докторске студије неопходно је познавање бар једног страног језика који утврђује високошколска установа.

7.4. Процедура уписа је јавно доступна и компетитивна.

7.5. Потребна знања, склоности и способности које се проверавају при упису на докторске студије, као и начин те провере објављују се у конкурс.

Стандард 8: Оцењивање и напредовање студената

Оцењивање студената врши се непрекидним праћењем рада студената и на основу извршавања предиспитних обавеза и полагањем испита. Докторски уметнички пројект се оцењује на основу показатеља његовог уметничког доприноса.

Упутства за примену стандарда 8:

- 8.1. Студент савлађује студијски програм континуираним радом током семестра и полагањем испита чиме стиче одређени број ЕСПБ бодова.
- 8.2. Оцењивање се врши по унапред објављеним критеријумима.
- 8.3. Напредовање сваког студента континуирано се прати и оцењује током године и представља саставни део извештаја о самовредновању студијског програма.
- 8.4. Докторски уметнички пројект је завршни део студијског програма докторских студија уметности. Докторски уметнички пројект представља самостални оригинални уметнички рад. Унутар области се одређују услови које је потребно испунити да би се приступило одбрани докторског уметничког пројекта.
- 8.5. Начин и поступак припреме и одбране докторског уметничког пројекта уређује се општим актом високошколске установе којим се дефинише прихватање теме, оцена урађеног пројекта и испуњеност услова за приступање јавној одбрани.
- 8.6. Ментор је, по правилу, члан комисије за оцену и одбрану докторског *уметничког пројекта*.

Стандард 9: Наставно особље

За реализацију студијског програма докторских студија уметности обезбеђено је наставно особље које има потребне уметничке и стручне способности.

Упутства за примену стандарда 9:

- 9.1. Високошколска установа која изводи докторске студије треба да има:
- руководиоца студијског програма који је одговоран за организацију пријема студената, реализацију наставе, поштовање законских норми и процедура реализације студија од пријема до одбране рада докторанта;
  - дефинисане критеријуме и развијен систем за избор наставника који раде у високошколској установи и развијен систем избора наставника из других институција, који учествују у реализацији докторских студија, који је у складу са законом;
  - наставнике чије се компетенције за извођење наставе на докторским студијама доказују списком радова (десет најзначајнијих радова у претходних десет година) и подацима о учешћу у домаћим и међународним уметничким пројектима;
  - дефинисану процедуру именовања ментора у којој се проверава да ли ментор задовољава услове стандарда.
- 9.2. Ментор може бити доктор уметности, редовни професор, професор емеритус, као и члан САНУ у радном саставу који има или је имао наставно звање из одговарајуће уметничке области из које је студијски програм или модул и уметнички пројект.
- 9.3. Ментор има најмање пет реализованих уметничких пројеката из одговарајуће области студијског програма у претходних десет година. Ментор може да води највише пет доктораната истовремено.
- 9.4. Минимални број наставника који учествује на студијском програму докторских студија је пет наставника у радном односу са пуним или непуним радним временом у високошколској установи. Од укупног броја наставника најмање 50% је у радном односу са пуним радним временом у високошколској установи. Од укупног броја ментора најмање 50% је у радном односу са пуним радним временом у високошколској установи.
- 9.5. Професор емеритус може учествовати у извођењу свих облика наставе на докторским академским студијама бити ментор и члан комисија у поступку израде и одбране докторских уметничких пројеката.
- 9.6. Члан САНУ у радном саставу, који је пре пензионисања имао наставно или научно звање, може учествовати у извођењу свих облика наставе на докторским академским студијама.
- 9.7. Лице изабрано у научно звање на начин и по поступку прописаним законом којим је регулисана научноистраживачка делатност, може учествовати у извођењу свих облика наставе на докторским академским студијама.
- 9.8. Уколико лице из претходног става нема заснован радни однос у високошколској установи на којој се програм изводи, установа са њим закључује уговор о ангажовању за извођење наставе.
- 9.9. Гостујући професор, који учествује у реализацији студијског програма рачуна се као наставник у допунском радном односу.

Стандард 10: Организациона и материјална средства

За извођење студијског програма обезбеђују се одговарајући људски, просторни, техничко-технолошки, библиотечки и други ресурси који су примерени карактеру студијског програма докторских студија уметности и броју студената који се уписују.

Упутства за примену стандарда 10:

- 10.1. Високошколска установа има краткорочни и дугорочни план и буџет који су предвиђени за реализацију уметничког и истраживачког рада.
- 10.2. Средства за реализацију докторских студија могу бити обезбеђена у сарадњи са другим високошколским установама, установама у култури и међународним организацијама.
- 10.3. Високошколска установа обезбеђује студентима коришћење опреме која је потребна за уметничко-истраживачки рад, што документује листом опреме са одговарајућим карактеристикама.
- 10.4. Високошколска установа обезбеђује студентима коришћење опреме или приступ опреми која је потребна за уметничко-истраживачки рад на основу уговора о сарадњи са другим одговарајућим установама.
- 10.5. Високошколска установа обезбеђује коришћење библиотечког фонда из својих или других извора (књиге, монографије, научни часописи, друга периодична издања, видеотеку, фонотеку итд.) у обиму потребном за остварење програма докторских студија уметности. Студенти докторских студија имају приступ базама података које су неопходне за израду докторских уметничких пројеката и за уметничко-истраживачки рад.
- 10.6. За извођење студијског програма обезбеђен је одговарајући простор за извођење наставе, одговарајући лабораторијски простор неопходан за практичан рад и опрема базирана на савременим информационо-комуникационим технологијама.

Стандард 11: Контрола квалитета

За сваки студијски програм високошколска установа редовно и систематично спроводи контролу квалитета путем самовредновања и спољашњом провером квалитета.

Упутства за примену стандарда 11:

- 11.1. Контрола квалитета студијског програма подразумева редовно и систематично праћење и предузимање мера за унапређење квалитета у следећим његовим елементима: курикулуму, настави, наставницима и менторима и ефикасности студија.
- 11.2. Установа својим актима обезбеђује праћење квалитета докторских уметничких пројеката и спречавање плагијаризма.
- 11.3. Контрола квалитета програма се обавља у унапред одређеним временским периодима у складу са законом.
- 11.4. У контроли квалитета и оцени студијског програма обезбеђена је активна улога студената.

Стандард 12: Јавност у раду

Високошколска установа обезбеђује јавну доступност студијског програма и докторског уметничког пројекта као завршног рада уметничких докторских студија.

Упутство за примену стандарда 12:

- 12.1. Установа је дужна да установи дигитални репозиторијум у којем се трајно чувају електронске верзије одбрањених докторских уметничких пројеката, писани део са пратећом документацијом (фотодокументација, видео или аудио документација), заједно са извештајем комисије за оцену рада, подацима о ментору и саставу комисије и подацима о радовима кандидата чије је јавно презентовање било предуслов за одбрану, као и да све податке учини јавно доступним на својој званичној веб страници.
- 12.2. Установа је дужна да податке о студијском програму, наставницима и менторима, заједно са подацима о њиховој компетентности и претходним менторствима, учини јавно доступним на својој званичној веб страници.

Стандард 13: Студије на светском језику

Високошколска установа може организовати студијски програм докторских студија на светском језику за сваку област и свако образовно-научно поље, ако поседује људске и материјалне ресурсе који омогућују да се наставни садржај може остварити у складу са стандардима.

Упутства за примену стандарда 13:

- 13.1. Када се настава изводи на светском језику наставници и сарадници морају имати одговарајуће компетенције за извођење наставе на том језику.
- 13.2. За извођење наставе на светском језику установа обезбеђује минимално 100 библиотечких јединица на том језику.
- 13.3. Установа обезбеђује наставни материјали и учила на језику на којем се изводи настава.
- 13.4. Службе које раде са студентима морају бити оспособљене за давање услуга на светском језику.

13.5. Јавне исправе и административна документација се издају на обрасцу који је штампан двојезично, на српском језику ћириличним писмом и на језику и писму на којем се изводи настава.

13.6. Студенти морају поседовати задовољавајуће језичке компетенције из светског језика на којем се изводи студијски програм.

13.7. Студијски програм на светском језику се акредитује као посебан студијски програм, ако се изводи само на том језику.

13.8. Уколико је студијски програм акредитован за извођење на српском и на једном светском језику, у прорачуну оптерећења наставника и сарадника, као и при одређивању потребног простора, узима се у обзир укупан број студената на оба језика. Овакви програми третирају се као један студијски програм.

13.9. Установа за акредитацију студијског програма на српском и светском језику подноси превод свих стандарда, додаток дипломи, књигу предмета и књигу наставника и на светском језику.

Стандард 14: Заједнички студијски програм

Под заједничким студијским програмом (ЗС-програм) подразумева се студијски програм за стицање свих облика заједничких диплома који организују и изводе више високошколских установа са статусом правног лица. Заједнички студијски програми воде стицању заједничке дипломе, двоструке (две) дипломе, или једне дипломе коју издаје установа одређена међусобним споразумом установа учесница.

Упутства за примену стандарда 14:

14.1. ЗС-програми се могу организовати из једне или из више области (ИМТ студијски програми). Заједнички студијски програм могу да изводе акредитоване високошколске установе. Уколико је нека од високошколских установа регистрована у другој земљи, она мора бити акредитована у тој земљи.

14.2. Високошколске установе које организују и изводе ЗС-програм склапају уговор којим се регулишу сви елементи неопходни за реализацију студијског програма.

14.3. Две или више високошколских установа могу поднети захтев за акредитацију ЗС-програма ако заједно обезбеђују да више од 50% часова активне наставе на студијском програму држе наставници у радном односу са пуним радним временом. Материјал за акредитацију је јединствен, тако да захтев за акредитацију заједно подносе све укључене високошколске установе. У документацији за акредитацију потребно је навести све елементе који дефинишу учешће сваке високошколске установе у реализацији студијског програма.

14.4. ЗС-програми се остварују у седиштима акредитованих високошколских установа, при чему се прецизно дефинишу делови студијског програма који се реализују у појединим седиштима.

14.5. Конкурс за упис студената на ЗС-програме заједнички објављују акредитоване високошколске установе.

14.6. Диплома и додаток дипломи се издају на прописаном обрасцу на српском језику ћириличким писмом, на језику организатора заједничког програма и на енглеском језику.

14.7. Диплому и додаток дипломи потписују овлашћена лица акредитованих високошколских установа које учествују у реализацији ЗС-програма у случају заједничке дипломе, односно лица која су овлашћена да потписују двоструку диплому, односно овлашћено лице установе која по споразуму учесника у програму издаје једну диплому.

Стандард 15: ИМТ студијски програм

Под ИМТ студијским програмима подразумевају се интердисциплинарни, мултидисциплинарни и трансдисциплинарни студијски програми који обухватају материју из две или више области у пољу уметности.

Упутства за примену стандарда 15:

15.1. Завршни рад ИМТ уметничког студијског програма је докторски уметнички пројект.

15.2. ИМТ докторски уметнички пројект је рад који се састоји из уметничког пројекта и писаног рада. Уметнички пројект представља уметнички рад јавно приказан у форми изложбе, јавног извођења, публикације или неке друге врсте уметничког достигнућа. Писани рад представља резултат темељно истражене теоријске теме која је у дијалогској вези са уметничким достигнућем.

15.3. Захтев за акредитацију ИМТ студијског програма може поднети једна или више високошколских установа које морају имати уверење о акредитацији.

15.4. Пре поступка акредитације студијског програма формулише се одговарајући ИМТ стручни, академски, односно научни назив, који утврђује Национални савет за високо образовање, на предлог Конференције универзитета Србије и Конференције академија струковних студија Србије.

15.5. Приликом формулисања стручних, академских и научних назива који се стичу завршетком ИМТ студија, користи се комбинација целине или делова две најважније области које чине дати интердисциплинарни програм.

15.6. Две најважније области и њихов редослед у називу утврђују се на основу броја ЕСПБ бодова које дате области имају у студијском програму.

15.7. Студијски програм се приказује као ИМТ студијски програм ако свака од две главне уметничке области садржи најмање 25% ЕСПБ бодова за предмете из дате области. Ове две области треба да су заступљене са најмање 70% ЕСПБ бодова датог студијског програма.